2002, ՄԱՅԻՍ Ա, ԹԻՎ 9 (125)

Բրիստոնյա Հայաստան

ՄԱՅՐ ԱՌՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԹԵՐԹ

ՀԱՅՈՑ ՄԱՅԻՍՅԱՆ ՀԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՈԳԵՂԵՆ ՆԵՐՈՒԺԸ

Հայոց մեծագույն բանակը հայ ազգաբնակչության այն մասն է, որը վերակերտվելով եւ կոփվելով արցախյան ազատամարտի բոցերի մեջ՝ Հայոց անկախ պետության հիմնադիրն է: Հայոց բանակի ոգեղեն ուժի գրավականը սա աստվածաշնորհ հայրենի հողն ունեցած արբանյակ գիտակցությունն է, դրանից բխած կենսակարգը հայ ընտանիքի հեռ եւ հայրենիքի պաշտպանության գերագույն պատասխանատվությունը: Ամենից քանզի ընտանիքի համար իր գավակն է, որի կյանքն էլ հենց ծաղկման փուլում վստահվում է բանակին: Ծնողների վեհ պարտականությունն են սանձնման հրամանատարները: Այստեղից է սկսվում բանակի հզոր դառնալու գործոններից մեկը եւ զլխավորը՝ մարդկայինը: Եթե մի կողմից պատանին ծնողներից ստացել է ծննարհ խրատներ հայրենիքի պաշտպանության գործում Հայոց բանակի նշանակության մասին, իսկ մյուս կողմից նա հրամանատարներն արդարացնեն ծնողների վստահությունը, ապա Հայոց բանակում յուրանգյուր նոր սերունդ կծլարձակի ոգեղեն արժեքները կելլով իր արտում:

Բանակն առաջին հերթին հզոր է իր հրամանատարական եւ զինվորական կազմի հայրենիքի պաշտպանության նկատմամբ ունեցած պատասխանատվության գիտակցմամբ: Սա այդ գիտակցությունից են ծնվում նվիրվածությունը զինվորական գործին, ռազմավարության տիրապետելը եւ անհրաժեշտության դեպքում անձնազոհության հասնող հերոսությունը:

Նվիրվածությունը զինվորական գործին նշանակում է բնիկ հայ ազգային արմատներով զգալ մայր հողը եւ որպես առնական կոչում նվիրվել ազգի ազատության, պաշտպանության: Ի պաշտպանություն հայրենիքի՝ ռազմավարության տիրապետելու գերագույն արգասիք հաղթանակն է, որին հասնելու համար հրամանատարից եւ զինվորից պահանջվում են ռազմական մեծ ունակություններ եւ հետադիմություն, որոնք հնարավոր է միայն զորեղով ազատագրել հայրենի հողերը, անձնազոհ կռվել այդ նպատակով:

Հերոսության գրավականն է անձնազոհությունը՝ նեռիներ, եթե գիտակցական պայքարում ծնվող մղումը, երբ հերոսության շեմին կանգնած հայրենիքի զինվորը վերարտում է իր կյանքի լուսավոր պահերը եւ նվիրական սրբություններով տգորված հոգով վեր է խոյանում դեռի անմահություն:

Ռազմահայրենասիրական գիտակցությունը սնվում է պատմական հիշողությունից. **«Վայ այն ժողովրդին, որի անցյալն իր համար լոկ մի գեղեցիկ է անխոս»**, մտորել է Գարեգին Նժդեհը փակված բանեցի խցում:- Չկա ավելի մեծ ծառայություն իր ժողովրդին, քան պատմագրումը նրա անցյալ կյանքի: Նոր խորհեցնցիներ, եղիտեներ թող ճակատագիրը չզլանա մեզ»:

Արդախյան հերոսամարտերում հայ ազատամարտիկները Հայոց ոգեղենացած ավելի քան հինգհազարամյա պատմության հերոսապատումն էին շարունակում գրել իրենց արյամբ: Հայրենիքի ամբողջականության գաղափարի վրա խարսխված պատմական հիշողությամբ հայ զորականը հոգեղեղս ավելի ուժեղ է իր իմացության արմատներով, որոնք սնվում են Բարձր Հայքի եւ Արձճիքի, Սասունի եւ Կիլիկիայի, Վասպուրականի, Սելկի, Բագրեւանդի, Արտագի եւ հայրենի մնացյալ բոլոր ափարհների ու գավառների հողից: Հայոց Ջոզի, Ջիրավի, Ավարայրի, Ջեյրանի, Սասունի, Սարդարապատի, Խուսուռնի, Շուշիի եւ կենդանի Հայոց բազում այլ հաղթանակներին իրենց կանոնը նվիրարերած հերոսները, գիտակցված զոհաբերությամբ, մեր ազգի արիականության, արժանապատվության, անկախության գաղափարը կրող ջահակիրներն են:

Համաձայն Եղիշե պատմիչի (V դար) հաղորդման «Մահ ոչ ինքեաւ մահ է, մահ ինքեաւ՝ անմահություն» նշանաբանով էր Վարդան Մամիկոնյանը Ավարայրի ճակատամարտից առաջ Հայոց բանակին հայկական ուխտի ոգով պատգամում. «Եթե հասել է ժամանակը մեր կյանքը սուրբ մահով ավարտելու այս պատերազմում, ընդունենք ուրախ սրտով, միայն թե արիության ու քաջության մեջ վախկոտություն չխառնենք»:

Գարեգին Նժդեհը մեծագույնս գնահատում էր Հայոց ռազմական գործում ոգեղեն արժեքների ճանկությունը ասելով. «Ոգու մարդը՝ ահա սխրագործելու, մեծագործելու կարող դեկավարը: Այսորսին էր նա, ով Տղմուտի ափերում դարերին եւ սերունդներին ինքայալ մահով անմահանալու ճամփան մատնանշեց հրաշունչ Վարդան Մամիկոնյանը, որն իր արյունով հաստատեց, թե չի կարելի մարել այն, ինչ իր էությամբ անմարելի է Հայկական ոգին»:

Համաշխարհային ռազմավարության պատմության մեջ մեծի համամայն են եղել նույնիսկ ավելի հնագույն դաղտակերթությունների ունեցող ժողովուրդներին, իսկ միջին դարերում եւ նոր ժամանակներում նաեւ լրացել օտար բանակների բարձր հրամանատարության շարքերը: Այժմ պատմական այն փուլն է, երբ ջրպատված արքեր ռազմաքաղաքական հանգույցներով՝ նեռիքն եւ արտաքին բարդություններով լի ափարհաղաղական նոր պայմաններում մեր անկախ հանրապետության ամենից կայուն Հայոց պետականության կնիքը կրող կատարյալ բանակն է, եւ դրա հոգեւոր վահանը ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ: Դրանում մեծ խորհուրդ կա պայմանավոր հայրենիքի ամենամեծ հարատեւությամբ մեր նոր-հաս սեռերի երիտասարդների կյանքով: Խորհրդաղաշտության հիմում անհրաժեշտության պահին կյանքն եւ մահի խնդիրն է, որը կնդնիվ չի հանդուրժում: Այս իրավիճակում կատարվածն բարձր գիտելիքներ են պահանջվում, որոնց հիմում դրվում է ազգային եւ հոգեւոր արժեքների ճանաչողության սնող միջավայրն ազատությունն է, որի պեսակներեն ծառայությունն է անկախությունը: Անկախության անենից գայտուն դրսեւորումը եւ պատմությունի գրավկանը ազգային բանակն է:

Շարունակությունը էջ 2

ՄԱՍԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վերաօծվեց Աղարահի Սբ. Խաչ եկեղեցին

Մայիսի 5-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Մայր Աթոռի միաբան հայրերի ուղեկցությամբ մեկնեց Արագածոտնի թեմ՝ վերաօծելու Աղարահի Սբ. Խաչ եկեղեցին:

4-րդ դարի բազիլիկ այս եկեղեցին ավերվել եւ լեր գործում խորհրդային տարիներից ի վեր: Այսօր եկեղեցին վերականգնված է շնորհիվ սփյուռքահայ եւ հայաստանաբնակ մի շարք եկեղեցասեր բարեհաճների: Նրանց թվում են հալեպաբնակ տեր եւ տիկին Երվանդ եւ Ասրիեն Շահլաններ, Լեւոն եւ Մարի Նահիկյաններ, Նիկոսիայից, հայաստանաբնակ Հովհաննես Մարգարյանը, Երեւան Դեւանգոլյանը, Վրեժ Մարկոսյանը եւ ուրիշներ:

Շնորհք Վեհափառ Հայրապետի վերաօծվեց եկեղեցու Սբ. Սեղանը, առա երկար տարիների ընդմիջումից հետո եկեղեցում մատուցվեց Սբ. Պատարագ:

Եկեղեցու վերաօծման արիրով Նորին Սրբությունը շնորհավորեց բոլոր նեղկաներին, իր գնահատանքը հայտնեց բարեհաճներին եւ բոլոր նրանց, ովքեր մասնակից են եղել եկեղեցու վերականգնման ափաստանեներին: Հայոց հայրապետն իր մասնավոր գնահատանքը հայտնեց նաեւ Աղարահի հավատավոր ժողովրդին ասելով. «Գիտեմ սկսմասես իմ ծնողներից, թե ինչպես խորհրդային տարիներին խոնարհվել է այս եկեղեցին, թե ինչպես եկեղեցու հանանները տնպինման բռնատեսությանն առավել, քան ուրացությունը Քրիստի՝ Հիսուս Քրիստոսի: Սիա այդ հավատով է կանգուն մնացել այս եկեղեցին 4-դ դարից ի վեր: Այդ հավատը ոչ ոքի չի պատիրանել է ձեզ եւ մեսաղես ձեր ջանքերը, ճիգերը, պայքարն ու պատերազմները հաղթանակով ոչ ավել»:

Շնայած այն բանին, որ եկեղեցին երկար տարիներ մատնված է եղել անգործության, հավատավոր աղարահցիների համար մեսաղես մնացել է որոնս արքական աղարասն: Իսկ վերջին տասը տարիների ընթացքում Աղարահի հավատացյալ հանայնին հնարավորություն է ընձեռվել ասեն կիրակի երեկո լինի-

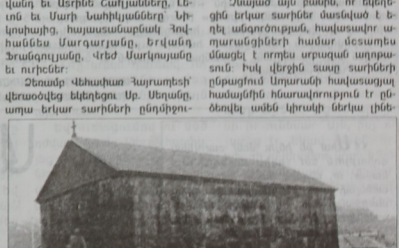

Վերաօծված եկեղեցուն Վեհափառ Հայրապետը ինիրեց հաղորդության սկիհ, որից Տիրոջ մարմնին ու արյանը կիսաղորդվեն եկեղեցու հավատացյալները:

Արքական աղարդությանը ներկա էին Աղագածոտնի մարզապետը, 33 Աժ պատգամավորներ, մարզային ու հաղարային իշխանությունների ներկայացուցիչներ, բազմաթիվ հավատացյալներ: Եկեղեցու օծման արիրով հայասան էին մասնակից նաեւ տեր եւ տիկին Շահլաններ:

Տես էջ 2

Գարեգին Բ կաթողիկոսի շնորհավորական ուղերձը Շուբիի ազատագրման 10-ամյակի առիթով

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Շուբիի ազատագրման 10-րդ տարեդարձի առիթով նամակ է ղրկել Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության նախագահ Արկադի Ղուկասյանին իր ուրախությունն ու շնորհավորանքը հայտնելով և նախագահին և ողջ արցախահայությանը:

Նամակում ասված է.

«Մեծարգո նախագահ,

Մայր Աթոռս Սուրբ էջմիածնից ողջունում ենք հայրապետական մեր օրհնությունն ու շնորհավորանքը եմ հղում Ձեզ եւ հազարավոր հանգիստ արցախահայության Շուբիի ազատագրման 10-րդ տարեդարձի առիթով:

Մեր ժողովրդի հարատևության պատմության փառաւոր նոր էջ հաղթեց Շուբիի հերոսական երջանկաբնակ ազանգով Արցախի ազատագրության եւ հանուն հայրենի հողի, արդարության ու իրավունքի պաշտպանության Հայոց ճիր պատերազմում:

Աշխարհասփյուռ մեր ողջ ժողովուրդի հետ մենք առանձնակի խնդությամբ եմք տոնում Շուբիի ազատագրության տարեդարձ հոբելյանը ապրելով փառեալ վասն հայրենյաց իրենց կյանքը նվիրած մեր փառապանծ ազատամարտիկներին, որ երկնից այսօր ուրախանց են մեզ:

Մեծարգոս ուրախ եմք, որ Շուբիի հերոսամարտի տարեմուտ տարեդարձը իր ազատագրումը նվաճած Արցախ աշխարհը դիմավորում է նոր կյանքի կառուցման հաջողություններով եւ առաջադիմի հաղթող վստահությամբ ու լավատեսությամբ: Այսօր առ Աստված մեր աղոթքն է, որ Տերն Իր հաստատուն խնամքն ես տոնողության մեր եռ անվտանգ ապահի հայոց առեւելյան բերդաքաղաքը առաքյալների հոգևորության հեմերը կրող արքեպիսկոպոսով եւ հերոսական իր ժողովրդով:

Թող Տերը պարգեւի Ձեզ, հարգարժան պրն. Ղուկասյան, եւ Ձեզ ծառայակից ոհեսպան արիերիվ հաջողություն եւ հայրենասեր գործոց նորանոր հաջողություններ»:

Գարեգին Բ կաթողիկոսը ճաղկեղսակ դրեց անհայ զինվորի գերեզմանին

Մայիսի 9-ին Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի բարձրաստիճան հոգեւորականներ ու միաբաններ ուղեւորվեցին Երեւանի Հաղթանակի այգի, որտեղ հոգեւորականներն հանդիսավոր քարոզ շարժվեց դեպի անհայ զինվորի գերեզման: Վեհափառ Հայրապետը եւ Մայր Աթոռի միաբանները ծաղկեղսակ ու ծաղիկներ դրեցին անհայ զինվորի գերեզմանին:

Հաղթանակի այս հանդիսավոր տոնի առիթով Վեհափառ Հայրապետն ասաց. «Այսօր երկրդ հանձխարհային պատերազմում ֆաշիզմի դեմ տարած հաղթանակի օրն է: Բայց նաեւ ազգային մեր կանոնում նշանակոր օր է: Այսօր Արցախս աշխարհում մեր ժողովրդի զավակները տանախմբում են Շուբիի ազատագրության օրը, որը նաեւ հայկական ոգեղեն դարձավ: Մեծ է հպարտությունս մեր ազգի ազատագրության մասին: Մեծ է հպարտությունս, որ ինքս ապրեցի մեր ազգի ազատագրության ոգեղեն դարձավ

ԱՍՏՎԱԾՇՈՒՆՉ ՍԱՏՅԱՆԸ

Սկիզբը էջ 2

Երկրորդն այն հավատն է, որ Սուրբ Գրքում գրված խոսքերը, որոնք Սուրբ Հոգին խոսեց մարգարեների, առաքյալների եւ եկեղեցու վարդապետների բերանով, սուտ եւ ասասպե չի համարվում, այլ հավատում է, որ ճշմարիտ եւ ուղիղ են, որոնց թե իր աչքերով է տեսնում այն բոլորը, ինչ եղել է, պիտի լինի եւ որ է»:Մարգարեները՝ Աստծո խոսնակներնը, երբեմ իրենց անունից չէին խոսում, ուսի սովորական են այսոիպի արտահայտությունները. «Այսոքես է ասում ամենակալ Տերը» (Եզեկ. է 2), կամ՝ «Լսեցեք Տիրոջ խոսքը» (Օսեե Գ 1): Իսկ նրանց ասվածային պատգամների ու ճշմարտությունների ազդարարումը ճանաչման ազդու բնույթ էր ստանում, երբ վերջիններս, իբրեւ աղացույց իրենց ասվածային առաքելության, բազում հաբճներ էին գործում: Հիշեմ նաեւ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի խոսքը՝ ուղղված Իր առաքյալներին. «Իսկ Մխիթարիչը՝ Սուրբ Հոգին, Ում Հայրը կուղարկի իմ անունով, նա ձեզ ամեն բան կուսուցանի եւ ձեզ կհիշեցնի այն ամենը, ինչ ես ասացի ձեզ» (Հովհ. ժԴ 26):

Նոր կալատարյալ առաքելական բդեթում, որոնք հիսոնենական ասվածաբանության աղբյուրն են, կարդում ենք. «Ասծո շնչով գրված ամեն գիրք օգտակար է ուսուցման, հանդիմանության, ուղղելու եւ արդարության մեջ խրատելու համար, որպեսզի կատարյալ լինի Ասծո մարդը եւ պատրաստ՝ բոլոր բարի գործերի համար»» (Բ Տիմ. Գ 16, 17): Այս խոսքերով Պողոս առաքյալն ամփոփում է տրքաման գրերի ասվածաշունչ ոչ թե նրբամիս դառնալու, այս աշխարհում իմաստուն լինելու կամ հաչս մարդկանց իմաստուն երեւալու համար, ինչպի ա հակասակ է Ասծո խոսքին: Այն մեզ չի շնորհվել, որ նրանով փառավորվենք այս աշխարհում: Ով այդ նոպատակով է կարդում կամ քարոզում Ասծո խոսքը, կանենում է Ասծո շնորհը, այսինքն՝ Ասծո խոսքը, ոչ թե Ասծո, այլ իր ունայն փառիսի ծառայեցնել եւ այդոիսով Ասծո շնորհից ասվածային փառի հաիհասալել իր համար, որը նույնն է, ինչ գողանալը (իսկ դա մեծագույն եւ ողծագույն մեղք է): Սինչդեռ Ասծո խոսքը հարկ է կարդալ կամ լսել փոխությամբ մեջ իմաստնանալու, լուսավորվելու միտ ունենալու, ճշմարտությունը ճանաչելու. դեռի չարը հակված սիրը բարուն եւ Տիրոջ կամին կատարելուն ուղղելու համար, ինչոպես նաեւ՝ քարոզելու մարդկանց փրկության եւ ոչ թե սեփական ինացությունը ցուցադրելու համար: Իսկ ով կարդում, լսում կամ քարոզում է Ասծո խոսքն այլ նոպատակով, նրա համար այն ոչ միայն օգտակար չէ. այլեւ վնասակար է: Այդ պատճառով է, որ Ասվածաշնչին հաքատեղյակ բազում անձիրնի ավելի չար են լինում, քան անհեղակնները: Բանն այն է, որ Ասված այդոիսիներից վերցնում է շնորհը՝ իրեն անհասելու եւ իր ասվածային շնորհը չարաշահելու պատճառով. եւ այդոիս՝ առանց շնորհի, նրանմ մի մեղքից մյուսն են ընկնում, քանզի «Ասված հակառակ է ամբարավանների, իսկ խոնարհներին տալիս է շնորհ» (Ա Պետ. ե 5):

Երկու տեսակի ուսյալ եւ իմաստուն մարդիկ կան. ոմանք դոդոշներում կրթվում են գրերով, սակայն նրանցից շատերն ավելի անմիտ են, քան հասարակ ու անգրագետ մարդիկ, քանզի հիսոնենական այրուբենն իսկ չգիտեն. մեր սուր են, բառեր են ուղղում ու պերճախոսում, սակայն սեփական սիրմ ուղղել չեն ցանկանում: Մյուսներն աղոթով, խոնարհությամբ ու ջանասիրությամբ սովորում եւ լուսավորվում են Սուրբ Հոգուց եւ ավելի իմաստուն են, քան այս աշխարհի իմաստասերները: Նրանք բարեպաշտ են, սուրբ եւ ասվածահաճո: Այդոիսիք թեեւ գրագետ չեն, բայց գիտեն, թե ինչ է բարին. հասարակ ու կոդոիս են խոսում, սակայն աղրում են գեղեցիկ, պարկեշտ կյանքով»:

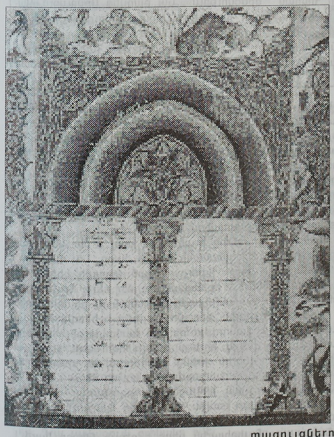

Մեր հավաքը, որը Ասծո շնորհ է, զորանում է ասվածաբնական կանության ներքին աղացույցներով, որոնցից առաջինը Սուրբ Գրքի կկայությունները են իր իսկ մասին: Հիշ եւ Նոր Կտակարաններում չափազանց հաճախ եմ հանդիպում այսոիպիսի արտահայտությունների, օրինակ. «Տերն այնուհետեւ ասաց Մովսեսին. «Գրի՛ առ այդ պատգամները, որոնք կոտրվեց, եւ նա մեռավ»: Ճգնավորը, տեսնելով հրեշակի արածը, վախեցավ ասելով.

–Վա՛յ ինձ, ինչ եղավ այդոիսի բարեբարո մարդուն: Բավական չէր, որ նրա պնակը գողացան՝, դեռ որդուն էլ սպանեցին՝:

Եվ երբ երեխ օր գնացին ա նաստաստվ, գտան մի սենյակ, որտեղ սակավ-ինչ հանգստանալ, որովհետեւ շատ եմ հոգնել ճանապարհին:

Դարձյալ (ասկետրին) առաքեց նրանց մոտ ասելով.

–Հեռացեք, ինչո՞ւ եք անապատում շրջում ես ձեր սենյակներում չեք նստում:

Եվ նրանք դարձյալ աղաչեցին ասելով.

–Օրը երեկո դարձավ: Որոնեպի գազանները մեզ չսպանեն, ընդունի՛ր միայն այս գիշեր:

Եվ ուշացումով ու մեծ դժվարությամբ (ծերը) հրամայեց ասկետրին նրանց մտցնել գոմ: Երբ գիշեր եկավ, սակավ-ինչ լույս խնդրեցին՝ ասելով «որոնեպի տեսնեմ, թե ուր եմ նստելու», եւ չտվեց նրանց: Հետո հանում Ասծո փոխ-ինչ ջուր խնդրեցին: Այնժամ ծերի ասկետրնները մեկը, գթալով նրանց, ասաց.

–Աղաչում եմ ձեզ, թող հայրս չիմանա. ահա իմ բաժնից ձեզ տալիս եմ սակավ-ինչ հաց ու ջուր:

Եվ այդոիս գիշերն անցկացին ծերն գեսնի վրա նստելով:

Առավոտյան հրեշակն ասաց ծերի ասկետրներից մեկին.

–Աղաչի՛ր հորդ, որ աղոթի մեզ համար, նրան մատուցելու բան ունեմ:

Լսելով, որ բան պիտի ընդունի նրանցից ծերն իսկույն ելավ: Եվ հրեշակը նրան տվեց այն պնակը, որ գողացել էր այն սուրբ մարդուց: Ծերը վերցրեց այն, դուռը փակեց եւ հրամայեց նրանց հեռանալ:

Հրեշակի ուղեկից ճգնավորը, սա տեսնելով եւ չգիտենալով, որ ինչ ուղեկիցը) հրեշակ է, բարկացավ եւ ասաց նրան.

–Հեռու գնա ինձնից, այլեւս քեզ հետ տեղ չեմ գնա: Ա՞հա տես՝ ինչ արեցիր այն սուրբ մարդուն, որ մեզ մեծ պատվով ընդունեց. նրա պնակը գողացար եւ որդուն սպանեցիր: Իսկ այս ամբարիշտ մարդուն, որ ոչ երկնչում է Աստծուց, ոչ նրան իր աչերի

ԱՍՏՈ ԴԱՏԱՍՏԱՆԵՐԸ

խեցին (նրա սենյակի դուռը), նրանց առջեւ ելավ մի ծեր սուրբ այր, եւ տեսնելով նրանց ուրախությամբ ընդունեց, (նրանց) ոտերը լվաց, կերակուր պատրաստեց եւ ուրախացրեց, ունեցած անկողինը հարդարեց (նրանց համար) եւ առավոտյան ուրախությամբ ճանապարհ դրեց: Իսկ հրեշակը ելնելիս թաքուն վերցրեց այն պնակը, որից կերան եւ գնացին:

Այդ տեսնելով ճգնավորը մտքում ասաց. «Ի՞նչ եղավ այս ծերին, որ մեզ այսոիպի սիրով ընդունած սուրբ մարդու պնակը գողացավ»: Եվ երբ ճանապարհին էին, այն ծերը նրանց եռեփից առաքեց իր որդուն այս խոսքով.

–Վերադարձրեմ այն պնակը, որ վերցրիմ:

Հրեշակը պատասխանեց նրան.

–Մեզնից առաջ է (անցել) այն երդայրը, որին տվել եմ պնակը: Գնա եւ վերցրու:

Եվ մինչ (ծերի որդին) գնում է նրանց հետ, հրեշակը լեռից ցած գցեց նրան, որը կոտրվեց, եւ նա մեռավ:

Ճգնավորը, տեսնելով հրեշակի արածը, վախեցավ ասելով.

–Վա՛յ ինձ, ինչ եղավ այդոիսի բարեբարո մարդուն: Բավական չէր, որ նրա պնակը գողացան՝, դեռ որդուն էլ սպանեցին՝:

Եվ երբ երեխ օր գնացին ա նաստաստվ, գտան մի սենյակ, որտեղ սակավ-ինչ հանգստանալ, որովհետեւ շատ եմ հոգնել ճանապարհին:

Դարձյալ (ասկետրին) առաքեց նրանց մոտ ասելով.

–Հեռացեք, ինչո՞ւ եք անապատում շրջում ես ձեր սենյակներում չեք նստում:

Եվ նրանք դարձյալ աղաչեցին ասելով.

–Օրը երեկո դարձավ: Որոնեպի գազանները մեզ չսպանեն, ընդունի՛ր միայն այս գիշեր:

Եվ ուշացումով ու մեծ դժվարությամբ (ծերը) հրամայեց ասկետրին նրանց մտցնել գոմ: Երբ գիշեր եկավ, սակավ-ինչ լույս խնդրեցին՝ ասելով «որոնեպի տեսնեմ, թե ուր եմ նստելու», եւ չտվեց նրանց: Հետո հանում Ասծո փոխ-ինչ ջուր խնդրեցին: Այնժամ ծերի ասկետրներից մեկը, գթալով նրանց, ասաց.

–Աղաչում եմ ձեզ, թող հայրս չիմանա. ահա իմ բաժնից ձեզ տալիս եմ սակավ-ինչ հաց ու ջուր:

Եվ այդոիս գիշերն անցկացին ծերն գեսնի վրա նստելով:

Առավոտյան հրեշակն ասաց ծերի ասկետրներից մեկին.

–Աղաչի՛ր հորդ, որ աղոթի մեզ համար, նրան մատուցելու բան ունեմ:

Լսելով, որ բան պիտի ընդունի նրանցից ծերն իսկույն ելավ: Եվ հրեշակը նրան տվեց այն պնակը, որ գողացել էր այն սուրբ մարդուց: առջեւ պահում եւ ոչ գոր ունի ընկերոջ հանդեպ, պնակը նրան տվեցիր:

Հրեշակը պատասխանեց.

–Արդյոք չէի՞ հայցում Ասծուց, որ ցույց տար Իր դատաստանները: Հիավասիկ Նա կողմից առավեցի, որ ցույց տամ քեզ: Այն պնակը, որ գողացա սուրբ մարդուց, ագնիվ ճանապարհով չէր ստացված, ուստի պատշաճ չէր, որ այն սուրբ այրն իր խցում այնոիպի իր ունենար: Այն, ինչ որ չարից էր, եկավ չարին, որպեսզի ավելանար նրան ի կորուստ: Իսկ (այն սուրբ մարդու) որդուն սպանեցի, որովհետեւ եթե նրան չսպանեի, նա այն գիշեր իր հորը կսպաներ:

Ճգնավորը, սա լսելով, երեսի վրա ընկավ նրա ոտերի առաջ եւ տեսնելով, որ նա Ասծո հրեշակն է: Իսկ նա խոսեց անհեշտացավ: Եվ ճգնավորն իմացավ, թե այս են Ասծո դատաստանները. արդ, երբ մեկը տեսնի, որ բարիներին նեղություն է հանդիպում, իսկ չարերին բարի հաջողություն, դրանմ թող չիմանի դատահակառնություն կամ անիրավություն, որովհետեւ Ասծո դատաստանները միշտ արդար են, թեպետեւ ծածուկ եւ մեզ անհայտ:

Գրաբարից թարգմանեց
Ս. ԿՅՈՒՐԵՂՅԱՆԸ
«Հայելի վարուց»
Ժողովածուից

Մի ճգնավոր եգիպտացի կար, որ աղաչում էր Ասծուն ասելով. «Տեր, ցույց տուր ինձ Քո դատաստանները»: Եվ որովհետեւ երկար ժամանակ մեծ աղերսանքով հայցում էր Ասծուց, մի օր Ասծո հրեշակը ծերի տեսքով եկավ նրա մոտ եւ ասաց.

–Եկ գնանք անապատ՝ փնտրելու սուրբ հայերի, որոնք գի նրանց լսեմ կյանքի խոսք եւ շահեմ նրանց օրհնությունը:

Արդ, մտնելով անապատ, բազում փնտրումներից հետո մի մարդու գտան: Եվ երբ բարեւեցին (նրա սենյակի դուռը), նրանց առջեւ ելավ մի ծեր սուրբ այր, եւ տեսնելով նրանց ուրախությամբ ընդունեց, (նրանց) ոտերը լվաց, կերակուր պատրաստեց եւ ուրախացրեց, ունեցած անկողինը հարդարեց (նրանց համար) եւ առավոտյան ուրախությամբ ճանապարհ դրեց: Իսկ հրեշակը ելնելիս թաքուն վերցրեց այն պնակը, որից կերան եւ գնացին:

Այդ տեսնելով ճգնավորը մտքում ասաց. «Ի՞նչ եղավ այս ծերին, որ մեզ այսոիպի սիրով ընդունած սուրբ մարդու պնակը գողացավ»: Եվ երբ ճանապարհին էին, այն ծերը նրանց եռեփից առաքեց իր որդուն այս խոսքով.

–Վերադարձրեմ այն պնակը, որ վերցրիմ:

Հրեշակը պատասխանեց նրան.

–Մեզնից առաջ է (անցել) այն երդայրը, որին տվել եմ պնակը: Գնա եւ վերցրու:

Եվ մինչ (ծերի որդին) գնում է նրանց հետ, հրեշակը լեռից ցած գցեց նրան, որը կոտրվեց, եւ նա մեռավ:

Ճգնավորը, տեսնելով հրեշակի արածը, վախեցավ ասելով.

–Վա՛յ ինձ, ինչ եղավ այդոիսի բարեբարո մարդուն: Բավական չէր, որ նրա պնակը գողացան՝, դեռ որդուն էլ սպանեցին՝:

Եվ երբ երեխ օր գնացին ա նաստաստվ, գտան մի սենյակ, որտեղ սակավ-ինչ հանգստանալ, որովհետեւ շատ եմ հոգնել ճանապարհին:

Դարձյալ (ասկետրին) առաքեց նրանց մոտ ասելով.

–Հեռացեք, ինչո՞ւ եք անապատում շրջում ես ձեր սենյակներում չեք նստում:

Եվ նրանք դարձյալ աղաչեցին ասելով.

–Օրը երեկո դարձավ: Որոնեպի գազանները մեզ չսպանեն, ընդունի՛ր միայն այս գիշեր:

Եվ ուշացումով ու մեծ դժվարությամբ (ծերը) հրամայեց ասկետրին նրանց մտցնել գոմ: Երբ գիշեր եկավ, սակավ-ինչ լույս խնդրեցին՝ ասելով «որոնեպի տեսնեմ, թե ուր եմ նստելու», եւ չտվեց նրանց: Հետո հանում Ասծո փոխ-ինչ ջուր խնդրեցին: Այնժամ ծերի ասկետրներից մեկը, գթալով նրանց, ասաց.

–Աղաչում եմ ձեզ, թող հայրս չիմանա. ահա իմ բաժնից ձեզ տալիս եմ սակավ-ինչ հաց ու ջուր:

Եվ այդոիս գիշերն անցկացին ծերն գեսնի վրա նստելով:

Առավոտյան հրեշակն ասաց ծերի ասկետրներից մեկին.

–Աղաչի՛ր հորդ, որ աղոթի մեզ համար, նրան մատուցելու բան ունեմ:

Լսելով, որ բան պիտի ընդունի նրանցից ծերն իսկույն ելավ: Եվ հրեշակը նրան տվեց այն պնակը, որ գողացել էր այն սուրբ մարդուց:

Շարունակելի

Գրիգոր ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

Ս. ԳՅՈՒՏ Ա ԱՐԱՇԵՂԱԾԻ
(461-478)

Սկիզբը թիվ 7, 8

Չնայած զրաստրաությունների եւ զանազան ասեկոսեների պատրաստ ներունիք, հավանաբար, լուրջ փաստեր չունեն հայոց կաթողիկոսի դեմ, ուստի սիրվում եր գոնե արտաքնապես ընդունել բացատրությունների ճշտությունը: Ինչ վերաբերում է Պերոզ թագավորին, առա վերջինս փորձեց օգտվել առիթից ապաստանելով ունեցած պատշաճ պահելու համար ընդունել պատրաստ դավանանքը: Համաձայնվելու դեպքում նաև խոսանում էին մեծաձեռ պաշվձեր ու հարուս նվերներ, իսկ հակառակվելու դեպքում սպառնում էին զրկել թե զբաղեցրած պատշոից, որին նա տիրում էր առանց թագավորի համաձայնության, եւ թե եռիսկոորսական ասիճանից: Չկարողանալով անմիջապես հանդիպել Պերոզի հետ Գյուտ կաթողիկոսը սիրվում է Յգաստվեճասորին հայտնել, որ ուրախ կլիներ ազատվել կաթողիկոսական հոգսերի բեռից, սակայն ոչ թագավորը կարող է իրեն եռիսկոորոսական ասիճանից կարգալույծ անել, եւ ոչ էլ ինը որեւէ պայմանով կուզաա հրաստանեությունը: Կաթողիկոսը պարսից կրոնը համարում էր «անոիհան եւ զարեւի օրեն», իսկ պաշիվների ու հագար ճվերների առաջարկն իրեն անարգանք:

Կաթողիկոսի պատասխանները խիստ զայրացրեցին պարսից արքային արքային, սակայն այս անգամ նա խնդրին մոտեցավ որոնես խորամանկ ու հնուս հաղասեցե հասկանալով, որ սպանված կաթողիկոսը, նահատակի լուսապսակ ձեռք բերելով, շատ ավելի վտանգավոր է իր համար, քան հոգեւոր պաշտոնից զրկված ծերուցի Գյուտը, ուստի, ինչպես գրում է Ղազար Փարպեցին, բագավորը չուզեց նրան սպանել կամ բանտարկել, որպեսզի չթույլատի «հանրուել զկաղանս նորա, եւ ոչ երկրագանել ոսկերաց նորա»: Գյուտը կարող էր ընակվել որ կանենար, սակայն զրկվում է կաթողիկոսությունից: Գժվարությամբ սանանով վերադարձի թույլտվություն եւ այդ միջոցին զբաղվելով պարսից էիստոնյաների խնդիրներով ու հոգեւոր անձանց ձեռնադրությամբ՝ նա շատ չանցած վերադարձավ հայրենիք հաշվելով իրեն հարգաս Թզուս: Կաթողիկոսի հիգախ կեցվածքը Տիգրոնում էլ ավելի մեծացրեց նրա հեղինակությունը Ժողովրդի աչքում: Թեեւ նա պատշոնանեռս զրկվել էր կաթողիկոսական աթոռը զբաղեցնելու իրավունից, հայերը նրան շարունակում էին ճանաչել որպես Հայոց եկեղեցու առաջնորդ: Գյուտի օրոմ Որմուսը, փաստորեն, վերածվեց կաթողիկոսական այնիպի նստավայրի, ինչպիսին եղել էր Ժամանակին Բարեւանի Բլուր գյուղը Սահակ Պարթեւի պատշոնանկության եւ «անվանական» կաթողիկոսության շրջանում: Միակ բանը, ինչպես գրում է Ղազար Փարպեցին, որ տրմություն էր պատճառում նրան, այն էր, որ զրկվել էր նահատակության եւ մարտիրոսության փառից:

Սկզբնաբյուրներեր տարբեր ժամանակներ են հաստատվում Գյուտի կաթողիկոսությունը. 9 կամ 10 եւ 15 կամ 17 տարի: Մ. Օրմանյանը գտնում է, որ առաջին զույգը ոչ պայմանավորված է կիսաս տարիճ հաշվելով կամ չհաշվելով, իսկ եռկողմ զույգը՝ ե եւ է թվականների գփրթով, որ այնու հաշվե է հանդիպում հայկական ձեռագրերում: Հեղինակկն իրավացիորեն եզրակացնում է, որ 9 կամ 10 տարին Գյուտի կաթողիկոսության շրջանն է մինչեւ Տիգրոզ գնալն ու բացատրություններ տալը, իսկ 15 կամ 17 տարին կաթողիկոսական ընտրությունից մինչեւ նրա մահը: Այլ խոսքով նա հովվաթեսել է, գոնե հայ ժողովրդի եւ հայ հոգեւորականության աչքում, 17 տարի 461-ից մինչեւ 478 թվականը, որից 7 տարին Որմուսում պարսից բագավորի կողմից զրկված լինելով կաթողիկոսությունից: Մ. Չամչյանը կարծում էր, որ Պերոզը, Գյուտին զրկելով կաթողիկոսությունից, նրա փոխարեն կաթողիկոս է կարգել Թարգմա Արծունունն: Նման եզրակացության համար հիմք է ծառայում Թովմա Արծունու անորոշ մի հաղորդումը. «Ի ժամանակին յայնմիկ էր ճոխացեալ պանծալի աթոռակալութեամբ սրբոյն Գրիգորի տէր Քրիստափոր Հայոց կաթողիկոս», սակայն պատմիչը ոչինչ չի հայտնում ոչ նրան ճախորդած եւ ոչ էլ հաջորդած կաթողիկոսի մասին, չի հիշվում ոչ Պերոզը, եւ ոչ էլ նշված է, թե Քրիստափորն Արծունի է: Անթերի է Մ. Օրմանյանի կարծիքը Թովմա Արծունու հաղորդման կատարյալությամբ: Եթե, իրոք, Քրիստափորը Սուրմակ Սանգպեերցու նման հակառաթոռ կաթողիկոս դարձած լիներ, ոչ ոք նրան «պանծալի աթոռակալութեամբ ճոխացեալ» կաթողիկոս չէր անվանի: Շարունակելով իր միտքը զարգացնել հեղինակը գտնում է, որ Քրիստափորը, եթե հաշվի առնենք նրա արարվոց հետ ունեցած հարաբերությունները, նույնանում է Քրիստափոր Տիրանիրցու հետ:

Ժամանակակից սկզբնաղբյուրի՝ Ղազար Փարպեցու «Պատմութիւն Հայոց»-ի վկայությունները եւ այլ տեղեկությունները լոկ հավաստում են, որ Գյուտի պարսից արքունիքի կողմից պատշոնազրկումից հետո նոր աթոռակալ մեջտեղ չեկավ, իսկ Գյուտը շարունակեց, փաստորեն, իր հովվպետությունը Որմուսից: Կաթողիկոսի առաջացած ատրիճ, ամենայն հավանականությամբ, պատճառ դարձավ, որ Գյուտը փոխանորդ դարձնի Հովհան Մանդակունուն, որը նրա մահից հետո հաջորդեց կաթողիկոսական աթոռին:

Պարսից արքունիքի խարդավանիչ հաղաղակցության հետեւանքով հայկական հասարակությունը գնալով երկփեղկվում էր: մեծագնեալ խոսք ու բանաբանու նախարարների բանակը եւ սիրելով հայրենասիրական ուժերին ավելի ու ավելի համախմբելու իր շարերը: Հայրենասերների կամ ուխտաղաների մեջ հետզհետե առանձնանում էր Վահան Մամիկոնյանը, որի հեղինակությունն ամբողջ երկով մեկ ածում էր: Ծնված լինելով որդես առաջնորդ նա համարձակորեն նեսվում է տարբեր ձեռնարկների մեջ առիթ տալով հակառակորդներին հայտարարել, թե «ոչ է հնար սմա ա ռանց արսասմբուրեաճ կալ ի Հայս», ինչպես գրում է Ղազար Փարպեցին: Չեռնարկել է Վահան Մամիկոնյանը որեւէ հանձնարարություն, թե ոչ, որ նոյասկ ունենար երկիր բարձրացնել զինված ոյժերի ընդդեմ պարսկական տիրապետության, հայտնի չէ: Մ. Օրմանյանը կասարել է, թեկուզեւ ուղղակի փաստերով չհաստաված, սակայն բավարար հիմնավոր մի եզրակացություն, ըստ որի Վահան Մամիկոնյանն այդպիսի փորձ ձեռնարկել է, սակայն աջակցություն չստանալով ձախողվել է: Թեեւս դրանից հետո է, որ նա գնում է Տիգրոն եւ իր կյանքը փրկելու համար ուրանում հրիստոնեությունը, որի ազիրով Ղազար Փարպեցին գրում է. «Երթեալ ի դուռն, տկարանայր ի հաւասն»: Հայոց առագա մարգպան-տանուտերը, այս ճանապարհով փրկելով իր կյանքը, հեռագայում պետք է հարեր Սահակ Բագրատունուն, որը շատ չանցած պետք է բարձրացներ հայոց պոստամբության դրոշը:

Գյուտ Ա Արսաեեգաշին մահացավ 478 թվականին՝ հավանաբար 80-ից անց տարիում: Չնայած իր արժանվորությունները, բազմավաստակ եւ հայրենասիրական գործունեությունը նա զարմանալիորեն չի մտել Հայոց եկեղեցու տրեարի շարքը: «Յայսմ ատուրէ»-ն անգամ նրան դուրս է թողել իր ուսադրությունից: ժամանակակիցներն ավելի ուշադիր են եղել նրա նկատմամբ հանարելով նրան սուրբ, որի աղոթքներից «իւրաքանչիւր ախտից գտած էին զբժշկութիւն»: Նա թաղվեց Որմուսում, Ղազար Փարպեցու խոսքով «ի դիրս հարց իւրոց»:

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԳԻՐՔԸ՝ ԽՈՌՎՔԻ ՄԵՋ

Կյանքի տեմտերի արագացման, անոգեղեն տեխնիկայի զարգացման, ոորոսգանա ու ինտերնետ ցանցի մեսասաբզաիճ տարածման հորձանտի մեջ գիրք «խեղեացել»» է: XXI դարի հաղանացին համակարգի հեռ ավելի հանգիսաբ, հենեսվսահ ու առպիով է զգում: Համակարգիչը չի անհանգստացնում նրան, չի սիրուում մտածել: Նա պատրասի պատասխաններ է մատուցում, ենթարկվում է, միշտ պատրաստ է ծառայելու: Գիրքը չի ենթարկվում, չի ծառայում. գիրքը սիրում է մտածել, գիրքը անհանգստացնում է ինգ: Նա զրուցում է ինգ հեռ, երբեմն խառնաբտիթ ստեղծում գլխիդ մեջ, ծնում անհանգիստ մտքեր: Իսկ համակարգիչը որ մեսարդ ծառան է, որ միշտ ենթարկվում է, եւ դու զգում ես որ հզորությունը: Եթե անգամ նա սովորեցնում է ինգ, առա դրանից որ սնարտությունը չի տուժում, որովհեսեւ այդ դու ես թույլ տալիս նրան ինգ սովորեցնել: Գիրքն անբավարարվածության զգացում է առաջացնում՝ առաջնորդելով համամարդկային ու հավիտենական մտահոգությունների լաբիրինթոսի միջով: Ավելին. ճանաչարի կեսից նա բաց է թողնում ձեռդ, որ ինդ փնտրես, գտնես ու չգտնես բաղում ելեմերց կամ փակուղիներից մեկը: Յուտահանչյուր գրքի ետեւում մտաց է կանգնած՝ հեղինակը՝ իր ես-ով, խոսի ու աղոռումով, ասխարիք տեսնելու, զգալու, ընդունելու եւ հերեվու իր անհասկան, հնենաթիր կերդեով ու մեկնությունեներով, իսկ համակարգիչը «ոչ ոք»» է եւ միաժամանակ՝ ամբողջ ասխարհը: եվ այդ «ասխարհը» ենթարկվում ու ծառայում է ինգ՝ ցիրակալիդ: Համակարգիչը գլուխդ լցնում է լրատվությամբ, թվերով, փաստերով, իսկ սիրդ՝ ելքանկությամբ, հանի որ տուսով ինգ թվում է, թե կրգվում ես, մտածում ես, արդեն կրքված ես: Երջանկաբ՝ բվացում... Սեւագնդությանդ դեմ երջանկաբեր հաբ է համակարգիչը, որոնիթյակեիկ ցավազկում՝ արդումնելիր դեմ, ուղեղի վազում՝ տանջալից մտերից: Չէ՝ որ ոարգից էլ ոարգ է, որ նա, ով ինքում է համակարգի հեռ, ավելի երջանկի է նրանից, ով գրի հեռ միասին միաժամաբար ջանում է հասկանալ մարդկային հոգու անհասակ ու անչափելի խորերը, բնության անմեկնելելի երեւույթները եւ սեփական անձի գոյության իմաստը՝ հավիտենության ճանապարհին:

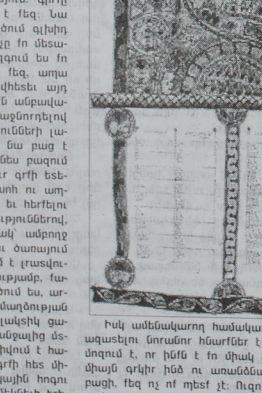

Իսկ ամենակարող համակարգիչը մեենության զգացումից ազատելու նորանոր հնարներ է մատուցում: Նա տուտով հանգում է, որ ինդ է իր միակ հարազատ ու ընկերը: «Դու միայն գրկիր ինձ ու առանձնացիր,- ասում է նա,- ինձնից բացի, ինգ ոչ ոք պետք չէ: Ուզո՞ւմ ես բախմաս խաղալ, գնդակ գլորել՝ խաղանք: Ուզում ես երաժշտությո՞ւն՝ խնդրեմ: Փաստե՞ր, տվյալնե՞ր են պետք՝ հանեցիր: Ի՞նչ նարեկացի, Դանթե կամ Սերվանտես, ժամանակ չկա, ժամանակը փող է: Նրանց երկիմաստ գրվածքները երկար են, բարդ, անհանգստացնող: Նրանք տակնուվրա կանեն հոգիդ, կսիրեն ինգ նայել որ ներքին ասխարհիդ՝ որ իսկ սեփական բարդ ու դժվարամասույց պատուհանից: Դա ինգ պետք չէ, ե՛ս եմ ինգ պետք: Ես արագ եմ, կարճ, հասկանալի: Ես ինգ կօգնեմ բարեկեցությանդ մրցավազքի մեջ ճիշտ ուղեցույցներ գտնել, իսկ այդ կասկածելի գրերը ինգ կսանեն անպատասխան, խծծված հարցերի անհանգիստ ասխարհը եւ կնոլորեցնեն: Ինձ հետ եղիր, ինձ հետ աղաղով է»:

Համակարգիչը տիրոջ իրավունքով մտել է մեր կացարանները եւ խժռում է ժամանակի զգալի մասը: Նա դառնում է մեր ժամանակի տերը: Պատրասպական ծառայի կերպարանքի առած՝ նա դառնում է ժամանակի ու մեր տերը: Նա հաղթական ներխուժել է կյանքի բոլոր ոլորտներն ու բնագավառները: «Համակարգչային բմրամությունը» հեսգհետե դառնում է դարիս հիվանդությունը: Հին համակարգիչներին փոխարինելու են գալիս նորերը՝ ավելի հզորներ, որոնք լափում են նախորդներին՝ իրենց ծնողներին, ու տիեղծ ձուլվածքի պես նեռում մեսաղաթափոնի կույտի մեջ:

Բաղաքակրթության խելացնոր արագությունը շուտ չաբելու ժամանակ չի տալիս: Ուսանողը կարդում է ոչ թե Բաֆֆու «Սամվելը»», այլ «Բաֆֆու «Սամվելի» մասին»»ը: Շարադրության փոխարեն թեսս է գրում: Թեսը կարճ է, արագ, տվյալ եւ պատասխանները: Մեռած է միայն ընտեր դասավորել: Իսկ շարադրությունը գեղարվեսական մտածելակերպ է զարգացնում, հոգի է դնում առաջադրանքի մեջ: Ո՞ւմ է պետք, XXI դարում ենք:

Գուցե պետք է հաշվե՞լ սրա հեռ՝ որպես պաշմության բնականոն ընթացի: Գուցե պետք չէ՞ ողբերգություն սարեվ այն բանից, որ դպրոցականներից շատերն ավելի ծանոթ է ամերիկյան մարսաֆիլմերի հերոս Շվարցենեգերի դեմքի, քան խորենացու անունը: Գուցե իսկապե՞ս պետք է հաշվել այս իրողության հեռ: Բայց գրաստահարանիս մեջ շարված գրքերը՝ հավաարիմ ու սիրող ընկերոջ, բարեկամի ու ուսուցչի պես լուռ, ինչ-որ տեղ գուցե հուսահաս սպասում են: Նոսնի ինձ հեռ, ուրիշ շատերի հեռ սպասում ու հավատում են, հավատում են, որ վերը, վսեմը, գեղեցիկը, ոգեղենը պե՛տ է տեղ, պե՛տ է ենք...

Չէ՝ որ, ի վերջո, մարդը ոգեղեն արարած է:

Անահիտ ԱՂԱՍՈՒՐՅԱՆ
Դերասանուհի

«Հավատա՛, հայ մոդ-վորդ, հավատա՛ քո անցյալին, քո պատմությանը, քո հայրենի Ասլծոնուն, նրանց անմահ եւ կենդանի հոգուն: Եվ դու չեմ մեռնի»:

Գարեգին ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

ԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Գնվելով «Հայկազունի» գրի ստեղծման պատմությունը ուզում եմ պատմել, թե ինչպես եւ ինչ սկզբունքով ստեղծվեց այն: Դարաբաղյան ճակատում կռակի դաղարեցումից անմիջապես հետո «Ամարաս» հրատարակչության տնօրեն Արկադի Ասլդանն առաջարկեց գիրք հրատարակել հայ գեներալների մասին: Հրատարակչության հուվիտեղիմի մեր ժամանակի անվանի ռարեգիր, հայեցի ռազմավեթերի եւ բազմահատոր տեղեկագրերի հեղինակ Հայկ Խաչատրյանին, որը մինչ այդ արդեն վիթխարի ընդգրկումով նյութեր էր հավաքել հայ զորավարների մասին...

Անենավառ ժամկետում նաև միացավ գինվորական ռազմաբան, փոխգնդապետ Տիգրան Պետրոսյանը:

Ավա՛ղ, Հայկը չարդեց մինչ իր այդ «զավակի» ծնունդը: Կարծում եմ գիրք կդառնա մեր բարեկամի ու գործընկերոջ հավերժ հուշարձանը:

Շեմ կարող չնշել նաեւ, որ «Հայկազուն»-ի հեղինակներից բացի, վիթխարի աշխատանք է կատարել «Ամարաս»-ի դեկավարը: Բազմաթիվ փաստաթղթեր, լուսանկարներ, գրաֆիկական նյութեր արխիվներից հայտնաբերել ու հայթայթել են Արկադի Ասլդանը, Տիգրան Պետրոսյանցը, Կարիճեն Սելիխեթյանը: Այս հնինաւիթ հանրագիտարանային բառարանի ձեռագրի վրա աշխատելու ամենաեռուն ոլորին մի խնդիր էլ ծագեց, որն էլ սկզբում անլուծելի էր թվում: Դժվար էր միանգամայն ոչ ասպատեղ բազմաթիվ հարցեր: Սեսնի, առդաղաստության առաջին կամ երկրորդ դասարանի պետական խորհրդակցը ինչո՞ւ է հավատացնում բանակային գեներալ-գնդապետիկ կամ զորեղի տեսակետի մասչանին: Ըստ իրան ինչո՞վ է տարերվում բանակային գեներալը միդիցիայի կամ իրավապահ օրգանների գեներալից: Ընթերցողներից առդոք հասե՞ր գիտեն, որ առսակաղ եւ լիազոր դեսպանի աստիճանը նույնությունը հավասարեցվում է գեներալական աստիճանին: Պարզ է, որ միայն նեղ մասնագետները կարող են հանգամանորեն պատասխանել այդ եւ նմանե այլ հարցերին:

Հանգաթարանային այս հանոդը կազմելիս մեզ անհարաժեշտ էր խստորեն հետեւել մի սկզբունքի. գրում պետք է գեներալեն առանց բացառության բոլոր գեներալները: Այդ թվում նաեւ «հավատարեզվորերը»: Եթե կարող էի պատասխանել նաեւ իմաստնի խոսքերով, որը ասածելով իր հայրենակիցների առդագի մասին ասել է. «Սովորեցրեմ նրանց կովել, որ նրանց որդիները հնարավորություն ունենան ուսանվաթիւրելու բժշկությունը եւ մաթեմատիկան, այդ դեռեւս որդիների որդիները հնարավորություն կստանան ինքնուրույն ասելու՝ Լոռենսն այն ինենու ենք սուլգերու եւ ինչ գրությունների հրատարակիչը:

Սակայն հանձնարարված գործի հաջող իրականացման համար միայն թուրեներին էաջ տիրաքեելը բավական չէր. անհրաժեշտ էր այդ ասոստեգում. որոնակի փորձառություն: 1662 թվականին որդի. Պետրեանի՝ Պոլսում հոլանդական դեսպանին գրած նամակից տեղեկանում ենք, որ Լեյդենի հանվարդի արեւելագեներ, եւ հասկանալես այնտեղ հիշվող «արաբ», ունենին Ասվածաշունչը թուրեներն թարգմանելու փորձ, եւ ինքը թուրեներն նյութերը համենայնդեպս եւ սուլգերու համար ձեռաքեր դիմում է Լոնդոն, Կ. Պոլիս, Լեյդեն. առաջարկն ընդունում է ազգությամբ լեհ Բորովիուսը կամ Բորովսկին, որը հավաստիանվելով կոչվում էր Ալի բեյ եւ դարձել էր սուլթան Մուհամեդ Դ-ի թարգմանիչը: Սանձալով նրա թարգմանությունը՝ Լոռենսն այն ենենու եւ սուլգերու նոթասակով ուղարկում է Լեյդենի համալսարան, որեղ այդ գործը հանձնարարվում է հնուս ատեւելագեսի համարում ունեցող Շաիին Կանդիին: Եվ իրոք, ինչպես ժամանակակից, այնպես էլ հետագայի եվրոպացի գիտնականները բարձր են գնահատում արեւելյան լեզուների նրա իմացությունը: Շահինի մասին ասվում է, որ նա զարգացած անձնավորություն էր, տիրապետում էր արաբերենին, պարսկերենին, թուրերենին, «գիտեր նաեւ հայերեն» եւ իր ծանկում հաճախ օգտագործում էր պարսկերեն, թուրերեն առածներ եւ Լեյդենի համալսարանի պրոֆեսոր Գոլիուսի աշխատակիցների մեջ արաբերեն լավագույն գրողներից էր: «Անհասարակ նա շատ խելացի եւ հնուս արեւելքի էր»,- գրում էր նրա գրությունների հրատարակիչը:

Սակայն հանձնարարված գործի հաջող իրականացման համար միայն թուրեներին էաջ տիրապետելը բավական չէր. անհրաժեշտ էր այդ ասոստեգում. որոնակի փորձառություն: 1662 թվականին պրոֆ. Պետրեանի՝ Պոլսում հոլանդական դեսպանին գրած նամակից տեղեկանում ենք, որ Լեյդենի համալսարանի արեւելագեներ, եւ հասկանալես այնտեղ հիշվող «արաբ», ունենին Ասվածաշունչը թուրերեն թարգմանելու փորձ, եւ ինքը թուրերեն նյութերը համենայնդեպս եւ սուլգերու համար ձեռաքեր դիմում է նրա աջակցությանը:

Շարունակությունը էջ 6

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

Վերջերս «Ամարաս» հրատարակչությունը՝ աջակցությամբ ՀՀ պաշտպանության, ՀՀ ազգային անվտանգության, ՀՀ ներքին գործերի, ՀՀ արդարադատության, ՀՀ արտաքին գործերի նախարարությունների համատասխան կանոնադրերի ու ծառայությունների, լույս ընծայեց բազմահատոր գրող, վիպասան Հայկ Խաչատրյանի եւ գինվորական ռազմաբան, փոխգնդապետ Տիգրան Պետրոսյանի «Հայկազունի» խիստ ինքնատիպ ու արժեքավոր հարագիտարանը: Ի տարբերություն մեզ ծանոթ շատ հանրագիտարանների՝ այս մեկը բացառիկ է այնմով, որ մեր իրականության մեջ առաջին անգամ մեկտեղված ներկայացվում են հայ զորավարներ, ռազմավարներ, պետական գործիչներ, գինվանագետներ՝ «հրամանատարությամբ» դեռեւս Ք. ծ. ա. 2492 թ. Հայոց Շորի գավառում տեղի ունեցած ճակատամարտի ելքը կանխորոշող հաղթական Հայկ նահատիպ: Ինքնին հայ եւ օտար աղբյուրների, Հայաստանի եւ Սիրուսի տարբերական մասնագիտությունների հուշագրությունների առկա տեղեկությունների վրա եւ դրանցից հաղորդ անհրաժեշտ նյութերը՝ հեղինակները մեզ է գաղիտ սերունդների եւ ամենայնդեպ հայազգի շուրջ 1900 գեներալների ներկայացնող հոդվածաշարեր, այդ թվում նաեւ՝ «հավասարեցվողների», այսինքն՝ պետական ու հոգեւոր գործիչների ու գինվանագետների, որոնց գործունեության դարերն ու տեսանը երկրի. հայրենիի, ազգի կերտման ու պահպանման համար ունեն ռազմական գեներալների ու զորավարների գործի հնչեղությունը: Հայկ նահատիպ, հայոց անվանի բազավորներից, կաթոգիկոսներից, Վարդանանց սուրբ նահատակներից մինչեւ մերօրյա արքեպսկոպ հերոսազարդի հայկազունիներն ասես մեկ նոթասակ ունեն՝ վերահասասել հայ ժողովրդի իրավունքներն ու կամքը սեփական հոգի ու հայրենիի հանդեպ եւ թռիչք տալ հայ ոգու սլացքին՝ լինի պետական թե ռազմական, հոգեւոր թե մասնո:

ԱՍՎԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

Թրիսոնենական հավայի տարածման գործում կարեւոր նշանակություն է ունեցել Աստվածաշնչի թարգմանությունն աշխարհի բազմաթիվ լեզուներով: Հին կտակարանը բնագրից՝ եբրայերենից հունարենի է փոխադրվել դեռեւս Ք. ծ. ա. 3-2-րդ դարերում, իսկ Նոր Կտակարանը կազմվել է ավելի ուշ՝ հիմնականում հին հունարենով: Այնուհետեւ երեւան են գալիս լաթիներեն, գոթերեն, սասերեն, հայերեն, վրացերեն, սլավոնական հարդարգակցվելու Աստծո խոսքին եւ հոգով, մտով ու սրով ընկալել նրանում ամփոփված աստվածային բարձրագույն խորհուրդը: Դրա լավագույն օրինակը ցվել են 5-դ դարի հայ թարգմանիչները, որոնց մասին Կ. Գանձակեցին հեռագայում գրել է. «Սրամի՛ լցված էին Սուրբ Հոգով, խոսում էին ազգերի լեզուներով, բարգմանողներ էին բազմաթիվ ազգերի լեզուներից, խրթին խոսերի բացահայտողներ էին, խորհնաս խոսերի ոյարզ մեկնիչներ»: Կ. Գանձակեցի, «Հայոց պատմություն», Երեւան, 1982 թ., էջ 36):

Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունն այնքան հմտալից էր, որ հեռագայում վասակում է «թարգմանությունների թագուհի» անունը: Այն հունարեն օրինակի պես հիմք է հանդիսացել որոշ լեզուներով կատարվող թարգմանությունների համար: Այսպես. Վղվանում Մ. Մաշտոցի խորգչության ժամանակ նրան հանդիպեցին գրեթե բոլոր լեզուներով գրված գրքերը: Դրանցից մի քանիսի մասին նա գրել է. «Ամենքն ասեցին, թե հնարավոր է գրել ամենայն լեզուներով, ասեցի. Հարկ է, որ ամենայն լեզուներ գրեն, ինչպես Հոգին Սուրբ տվեց նոցա»: Հայերենի գրերի գյուտից հետո Սուրբ Գրքի թարգմանությունն էլ ավելի արագ ընթացավ: Հայերենի գրերի գյուտի մասին Ղազար Փարպեցին գրել է. «Ուրեմն լցվեցան էին Սուրբ Հոգով, խոսում էին ազգերի լեզուներով, բարգմանողներ էին բազմաթիվ ազգերի լեզուներից, խրթին խոսերի բացահայտողներ էին, խորհնաս խոսերի ոյարզ մեկնիչներ»: Կ. Գանձակեցի, «Հայոց պատմություն», Երեւան, 1982 թ., էջ 36):

Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունն այնքան հմտալից էր, որ հեռագայում վասակում է «թարգմանությունների թագուհի» անունը: Այն հունարեն օրինակի պես հիմք է հանդիսացել որոշ լեզուներով կատարվող թարգմանությունների համար: Այսպես. Վղվանում Մ. Մաշտոցի խորգչությամբ, հայերենից աղվաներենի է թարգմանում Սուրբ Գրի որոշ հատվածներ: Ըստ Ս. Մաթի՝ Աստվածաշունչը վրացերեն է թարգմանվել դեռեւս Ք. ծ. ա. հունարենի՝ որ վրացերեն թարգմանության «կասաված է նախ հայ թարգմանության վրայից, եւ կամ առնված այս վերջինը միշտ ի նկատի է առնված հունարենից թարգմանելու ժամանակ»:

Յուտիսիկովկասյան վաչկատեղերի շրջանում խորգչությունի հարակացնելիս՝ հայ գործիչներն Աստվածաշնչից կատարում էին գրավոր եւ բանավոր թարգմանություններ:

Ավանդությունը շարունակվել է նաեւ հետագայում, եւ հայկական գործոնը չի դադարել կարեւոր դեր խաղալուց հիսոնենության տարածման, Աստվածաշնչի թարգմանության եւ հասկից հարցերում: Դրա լավագույն օրինակը 17-դ դարում լավագույն արեւելագեսներ Շաիին Կանիայագի թարգմանությունն է: Նա Միրիայի Հալեպ քաղաքից էր, տիրապետում էր արաբերենին, պարսկերենին, թուրերենին եւ ասիատում էր Նիդեռլանդների Լեյդեն քաղաքի նշանավոր համալսարանում: զբաղվելով թարգմանությամբ եւ արեւելյան լեզուներով մեծ էր հայտի թիվը Նիդեռլանդներում. մեր հայրենակիցներ գոնեւ ասեցի ամենայն ծավալում էին դեպ միայն առեւտրական, այլեւ մշակութային գործունեություն: Առանձնապես նշանակալից էր Մեսրեքի տարաբնի գործունեությունը, որ Մ. Շարեցին, Ռա. Եւեւանցին եւ ուրիշներ տրպագրում են հայերեն մի շարք գրքեր, որոնց թվում նաեւ Աստվածաշունչը (1666):

Գրեթե նույն ժամանակներում Շաիին Կանդիին իրականացնում է Աստվածաշնչի թուրերեն թարգմանությունը: Այն տվյալ ժամանակաշրջանում ոչ միայն հոգեւոր-մշակութային աչի ընկնող եւեւույթ էր, այլեւ ուներ հաղարական նշանակություն: 17-դ դարում առդեն թուրքիան սկսել էր անկման նշանակետ դուսեւոել, նրա ռազմաեսնտեսական հեռամնացությունը եվրոպայի համեմատ անկեհաց էր: Որոշ երկրներ (եւ մասնավանդ Անգլիան ու Հոլանդիան) այնեղեղ ձեռք էին բերել տնտեսական ու հաղարական արտոնություններ, հեռեւաբար նախադրյալներ էին առաջացել Օսմանյան կայսրության բաժանելու համար: Այս հանգամանքներում խիստ կարեւոր էր նման կրոնական գործոնը, եւ կայսրությունում հիսոնենության հարգալիությունը դառնում էր եվրոպական երկրների արտաքին հարաբերությանն առաջնահերթություններից: Թերեւս այդ հաղարականության դրսեւորումներից էր հոլանդացի մեծագիտաց՝ Լեյդենի համալսարանի խնամակալ Լոռենսի նախաձեռնությունը՝ կազմակերպել Աստվածաշնչի թուրերեն թարգմանությունը՝ թուրերի մեջ հիսոնենությունի տարածելու նոցասկալ: Հնուս թարգմանիչ գտնելու համար նա դիմում է Լոնդոն, Կ. Պոլիս, Լեյդեն. առաջարկն ընդունում է ազգությամբ լեհ Բորովիուսը կամ Բորովսկին, որը հավաստիանվելով կոչվում էր Ալի բեյ եւ դարձել էր սուլթան Մուհամեդ Դ-ի թարգմանիչը: Սանձալով նրա թարգմանությունը՝ Լոռենսն այն ենենու եւ սուլգերու նոթասակով ուղարկում է Լեյդենի համալսարան, որեղ այդ գործը հանձնարարվում է հնուս ատեւելագեսի համարում ունեցող Շաիին Կանդիին: Եվ իրոք, ինչպես ժամանակակից, այնպես էլ հետագայի եվրոպացի գիտնականները բարձր են գնահատում արեւելյան լեզուների նրա իմացությունը: Շահինի մասին ասվում է, որ նա զարգացած անձնավորություն էր, տիրապետում էր արաբերենին, պարսկերենին, թուրերենին, «գիտեր նաեւ հայերեն» եւ իր ծանկում հաճախ օգտագործում էր պարսկերեն, թուրերեն առածներ եւ Լեյդենի համալսարանի պրոֆեսոր Գոլիուսի աշխատակիցների մեջ արաբերեն լավագույն գրողներից էր: «Անհասարակ նա շատ խելացի եւ հնուս արեւելքի էր»,- գրում էր նրա գրությունների հրատարակիչը:

Սակայն հանձնարարված գործի հաջող իրականացման համար միայն թուրերենին էաջ տիրապետելը բավական չէր. անհրաժեշտ էր այդ ասոստեգում. որոնակի փորձառություն: 1662 թվականին պրոֆ. Պետրեանի՝ Պոլսում հոլանդական դեսպանին գրած նամակից տեղեկանում ենք, որ Լեյդենի համալսարանի արեւելագեսներ, եւ հասկանալես այնտեղ հիշվող «արաբ», ունենին Ասվածաշունչը թուրերեն թարգմանելու փորձ, եւ ինքը թուրերեն նյութերը համենայնդեպս եւ սուլգերու համար ձեռաքեր դիմում է նրա աջակցությանը:

Շարունակությունը էջ 6

ԽՈՍՔ՝ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՄԱԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻՆ

Սյունիքի մարզի Կաքավ խաղաքաղաքային Սեւաբար գյուղը գրեթե յուրաքանչյուր տարի կորցնում է մեկ կամ երկու երիտասարդի՝ ծաղկուն հասակում։ Վարձե՞ր, սղանությո՞ւն, հիվանդությո՞ւն, դժբախտ պատահարնե՞ր...

Համարյա չկա մի ընտանիք, որ կորուստ կրած չլինի։ Եվ ինչո՞ւ։

Երեւանաբնակ սեւաբարցի բանաստեղծ, Լաչիի մարտերի ակտիվ մասնակից Կարո Ամոեւյանին տարիներ շարունակ հանգիստ չի տվել այն միտքը, թե ինչու, որ մեղքի համար է հայտնի գյուղն անվերջ սգավորի վիճակում։ Խոհերը, դիտարկումները, գյուղի երեկն ու այսօրը նրան հանգեցրել են այն եզրակացության, որ պատճառը հենց համագյուղացիների անտարբերությունից խոնարհված, նրանց կողմից թալանված ու սրբադրված եկեղեցին է։ Եկեղեցու երեկվա եւ հարուստ, օրհնությամբ ու աստվածային մնորհներով լեցուն կյանքը, որին իր մեծ նոպասն էր բերում նախկին սեւաբարցի բարեսաս մեծահարուստ Աղաբեկ Ճառուրյանը (խմբավար էմմա Ճառուրյանի հայրը), խորհրդային անաստվածության տարիներին կանգ առավ, լիվեց ու հասավ բվան վիճակի տե՛ս լուսանկարներ)։

Եվ ահա բանաստեղծ գինվորը որոնեց չափածոյի լեզվով իր համագյուղացիների հետ կիսել իր մտորումներն ու դիմել նրանց՝ միասնական ջանքերով վերսիր կյանքի կոչելու հայրենի գյուղի եկեղեցին։ Նա վստահ է, որ կենդանի եկեղեցուց բուրող խունկն ու կնդրուկը, վառվող մոմն ու աշանակը, հնչող աղոթքն ու շարականը, մկրտությունները ու հարսանիքները, մի խոսով՝ հիսուներեակամ խորհրդախորհուրդ կյանքը գյուղից կվանի չար ոգին, եւ սեւաբարցի հայը կշարունակի ապրել իր գյուղում՝ նախնյաց հիշատակով ու Ամոեւ հովանու տակ։ Վերջերս նա, իր մեկ տարվա գինթբակալը հիմք դնելով, սեղծեց գյուղի եկեղեցին նորոգելու եւ բարեկարգելու հիմնադրամ։ Այս սուրբ գործի ամենամեծ գործիքն ամենակցել ցանկացողները կարող են իրենց մեռդումն անել Ներհոիիշալ հասցեով։

Հաշվեհամար՝ 121080111473, «Ադգիհիքանկ» Բ.Բ.Ը. Կաքավի մասնաճյուղ։

Կարո ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ԵՎ ԻՆՉՈ՞Ւ

Կա՞՝ առյոր մեկը, որ հավատ չունի,
Որ իր նեղ ոպահին Աստծո անունը չի արտասանում,
Չի ասում,–Տեր իմ, օգնիր նեղյալիս,
Չի ասում,–Փրկիր, ով Ամենազոր։

Չկա այդպիսին, հավատացեք ինձ,
Կա լոկ չինացող տեղը հավատի...
Կան, որ, իրոք որ, չգիտեն ինչից ինչն է սկսվում...
Ինչն է կատարյալ։

Եկ հարցանենք։
–Ո՞րն է մեր կաքը այս հողի վրա,
Այս հողի վրա, որտեղ ոռ տունն է,
Որտեղ պարերդ են հիմա հուրակված,
Դու կաս, ու նաեւ որդիդ է ծնվել։
Ո՞ւմ է, հարցրու։
Ամբահասպիրս ազգերը ամեն,
Անենն էլ իրենց խնդիրներն ունեն,
Մեր էլ հայերս,
Նաեւ հայության այն մի մասիկը, որ մեր հինեռս են,
Մեր փոր գյուղը,
Հողը,
Մեր տունը։
Այդ, մեր տունը...
Իսկ ինչո՞ւ չասել նաեւ այն տունը,
Այն եկեղեցին, օջախը այն սուրբ,
որ հավատով եմ հիմնամար դրել,
Հանուր գոյությամբ հարել ու շարել
եւ շինությունն այդ կոչել Աստծո տուն
Մեր եկեղեցին...
Որ թե վանկաեսմ, բացեմ բառերը,
Բառը «եկեղեցի» կինցի այստեղ.
–Եկ եւ եղիցի...
Մեր պարերը այդ Աստծուն են կանչել,
որ գա... եւ լինի...
Եվ եկավ Աստված...
Եկավ, արարեց...
Եվ խունկը բուրեց Աստծո այդ տանը,
Նաեւ աղոթքն էր դեղ վեր հանբառնում,
Տունվում էր ծնունդ,
Կնունքն էր ծեսվում ամեն հավատամիով,
Տեր Յոլհաննեսն էր կաքը հաղորդված մեր եւ Աստծո հեռ;
Եվ խինդ կար հոգու,

Եվ բարություն էր հոգիներ շահում։
Խաղաղություն կար...
Իսկ ո՞ւր են հիմա։
Այն հավատամիից մեզմ ի՞նչ պահեցինք,
Այն կորցնելով մեզմ ի՞նչ շահեցինք,
չոլ կորցնն ղը...
Եվ ծնվարտանանք.
Մեծ հանգուցավոր կաքը կորցրինք մեր եւ այն հոգի,
որին կանգնած ենք...

Հոգին ավերվեց մեր հոգու տանը,
Իսկ մեզմ Աստծո մեր տունը ավերակ այնպես ս արեցինք...
Ոչ միայն Աստված, այլեւ պարերը մեր խոռվեցին...
Աստծո շուրթերով մեռյալները մեր տրտունջի բոթեցին...
Եթե ոչ անեծք,–հավատարարգոր ինչ-որ կշտամբանք...
Մեր եկեղեցին...
Աստծո այդ հարկը սուրբ պարերը մեր
Սուրբ աստվածային կոչեցին. գիտե՞ս,
Եվ հավատացին Հոր եւ Իր Որդու
եւ Երորդության զորավիգներին...
Իսկ մեզմ գոցեցինք դուռը այդ շեմի...
Աղոթքը մեռավ...
Պղծեցինք այն, ինչ սրբություն կոչվեց։
Ոչ միայն այդդեմ.
Խաչեր գողացանք ու մոմակալներ,
Սրբատաղերներն ո՞ւր կորան այդքան...
Սղա գրերն ու սուրբ մատյանները...

Օ՜, Տեր իմ Աստված, հո մեզմ թուրխ չէիմ...
Որեան մեզմ անգութ, բարբարոս եղանք...
Էլ ո՞վ մեզ նեռի... Կամ ի՞նչը նեռն...

Մեզմ մեր պարերի սուրբ հավատամիը պղծանոթեցինք...
Եվ դեռ ավելին.
Ինչպա՞ն պիտ բողնեմք, որ ավերակված մնա այդ տունը.
Աստծո օրհնանով օծված շեմը այդ
մեր ԿԵՂԵՑԻՆ։
Հոգիս հուսում է.
Թե որ նորովի խունկ ծխվի այնտեղ,
Թե որ նորովի աղոթքը ծորա,
Ու թե ծնկաթիր նեռումներ հայցեմք հանցանքի համար
այսչափ մեղսակիր,
Եվ մեր պարերը մեզ գութ կառանեն,
Եվ Ինը՝ Աստված, իրոք կգթա մեզ դասողներիս...
Եվ կներեն մեզ...
Եվ գիտեն նեռել...
Ոչ միայն նեռել, այլեւ պահպան լինել մեր մանկանց.
Մեր որդիներին,
Ինչո՞ւ չէ, եւ մեզ, բայց մեզմ կույր եմք դեռ...
Եվ չենք ընկալում, թե ինչի համար
այսքան կորուստներ։

Անեծք է... անեծք...
Նաեւ տրտունջքն է մեր մեռյալների,
Մեր հիշախորհուրդ պարերի սվաղ պատգամ դրեցի է,
Փակված պահելն է մեր եկեղեցու փայտաշեմ դուռը,
Ավեր, կիսավեր նրա պատերից ու կամարներից
կաթիլ առ կաթիլ արցունքի նման
թափվող հարերի արձագանքներն են,
Որ ոչ թե գեսնին, այլ մեր պարերի մահագանգերի
վրա են թափվում...
ու ցավ է... ցավ է...
Ինա թե ինչու այսքան շատ անեծք...
Եվ ինչու այսքան ցավ ու կորուստներ...

ՎԵՐՋԱԿԱՆ

Եթե ընդունվեց դիտարկումներս, խոնարհվում եմ ծեզ
ու աստվածաշնչյան խոսքն եմ ծեզ ուղղում.
–Սիրեցիք միմյանց...
Եթե չեմ կարող, գոնե մի ատեմ այդքան չարությամբ...
Անեծքաբեռն դիվային խոսքով մի լցուեմ օր...
Թշնամաբարո վարեր միմիայն կործանում գիտե,
մահ գիտե... ավեր...
Մահաբեր ուժ է բարի վարից դուրս ամեն մի գործոն։
Ով ինչ անում է, իրեն է անում...
Մի մոռացեք այս։

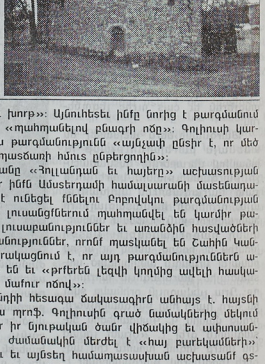

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

Սկիզբը՝ էջ 5

Այդ «արարը», որ տիրաղեսում էր արաբերենին, պարսկերենին, բուրերենին, իսպերենին եւ հայերենին, նույն ինը Շահին Կանդիդ է եւ «արար»ն է կոչվում տիրացի լինելու պատճառով, ինչպես որ Նոր Զուլղայի հայերին Յոլանդայում «պարսիկ» էին անվանում՝ Պարսկաստանում ստրելու համար։

Շահին Կանդիդ մասնագնին ուսումնասիրում է Բոբովկու բարգմանությունը եւ գտնում, որ այն անհաջող է, ֆեգի այնտեղ տեղ են գտել սխալներ, բուրերենին խորը, օտարոի բառեր։ Եզրակացությունը հիմնավորելու համար Շահինը համալսարանի հանձնարարությամբ նորից է բարգմանում Աստվածաշնչի մի խանի գլուխ, որը հավանության է արժանանում արեւելագետ որդեխոտ Գոլիուսի կողմից։ Վերջինս, 1666 թ. աորիի 5-ի նամակում Լոռենսին տեղեկացնելով գործերի ընթացքի մասին, միաժամանակ գրում է, որ Բոբովկու բարգմանությունը բազմաթիվ բերությունների ունի, մինչդեռ «հայը (նկատի ունի Շահին Կանդիդ - Վ. Կ.), որի բարգմանությունը ձեռիս ակն է, կարող էր շատ հարգող այս անբողջ աշխատանքը կատարել»։ Նա Լոռենսին առաջարկում է հանձնարարել «հային»՝ նորից «բարգմանել արաբերեն բնագրից, ֆաթ բերովկու այս բարգմանությունը սրբագրել եւ բուրերեն դարձնել»։ Գոլիուսը խորհուրդ է տալիս նաեւ այդ «պատվական մարդուն» (Շահին Կանդիդ - Վ. Կ.) մի հիշ ավելի վարձատրել, որպիսեն նա սիրվում պետ է լինի «ճնեն, ուղղել եւ օրինակել»։ եւ ամբողջ բարգմանությունը հարմարեցնել արաբերեն օրինակին։

Այդ նույն նամակում նշվում էր, որ Աստվածաշնչը բուրերեն բարգմանելու փորձ արվել էր նաեւ Անգլիայում, եւ դրան ծանոթ էին Գոլիուսն ու Շահին Կանդիդ։ Ցեղի տակ ունենալով այդ բարգմանությունից մի հատված՝ Շահինն ուսումնասիրում է այն եւ եզրակացնում, որ «այս բարգմանությունն էլ հաջող չէ, որպիսեն... լեզուն շատ տեղ անհասկանալի է, ոճը՝ բռնազբոսիկ եւ խորթ»։ Այնուհետեւ ինը նորից է բարգմանում այդ հատվածը՝ «պահպանելով բնագրի ոճը»։ Գոլիուսի կարծիքով նրա այս բարգմանությունն «այնչափ ընտիր է, որ մեծ հաճույք պիտի պատճառի հմուտ ընթերցողին»։

Ա. Սարուխանը «Հոլանդան եւ հայերը» աշխատության մեջ գրում է, որ ինին Ամստերդամի համալսարանի մատենադարանում առիթ է ունեցել ճնեելու Բոբովկու բարգմանության ձեռագիրը, որի լուսանցքներում պահպանվել են կարմիր բանաթով արված լուսաբանություններ եւ առանձին հատվածների նորովի բարգմանություններ, որոնք պատկանել են Շահին Կանդիդին։ Այսպես եզրակացնում է, որ այդ բարգմանությունները ավելի հարազատ են եւ «բրերեն լեզվի կողմից ավելի հասկանալի եւ ավելի մաոար ոճով»։

Շահին Կանդիի հետաքաքրքիր ճանապարհն անհայտ է. հայտնի է միայն, որ նա որդի. Գոլիուսի գրած նամակներից մեկում գանգատվում էր իր նյութական ծանր վիճակից եւ ափսոսանքով հիշում, որ ժամանակին մեծել է «հայ բարեկամների»։ Իսպիա գնալու եւ այնտեղ համամտասխան ատաասան գտնելու առաջարկ, ֆեգի Նիդեռլանդներում այլեւս «նրա մասին հոգացող չկա»։ Ենթադրվում է, որ 1669 թվականից հետո նա հեռացել էր «Արեւելք՝ իր հայրենի»։

Այսպիսով՝ Շահին Կանդիի կողմից Աստվածաշնչի բուրերեն բարգմանությունը, լինելով ժամանակի հոգեւոր-ճանաչողական ասպարեզի այրի ընկնող երեւույթներից, միաժամանակ հարուսացնում էր հիսունհեակամ գրականությունը։ Այն անուշ նոպասակ ուներ նաեւ Արեւելի ժողովուրդներին եւ հատկապես բուրերին ծանոթացնելու հիսունհեակամ հավաշիվ եւ նրա արբաան խոհուդեղերին։ այն մի փոքր էր Սուրբ Գրի միջոցով հաղարկորության եւ համամարդկային արժեքներ նեռմուելու Օսմանյան կայսրությունը։

Վառուժան ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ
Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու

ՆՎԻՐԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Ի՜նչ ուրախալի է չէ՞, երբ Ամանորի, Սուրբ Ծննդի, սեփական ննդյան տարեդարձի, Զատիկի կամ այլ առիթով թենդ փոքրիկ մի ընծա ես ստանում: Ուզում ես հավատալ, որ ընծայելն էլ ստանալու չատ ուրախացնում և հրմվելք է պարգեւում յուրաքանչյուրին: Չէ՞ որ ունեցածից գալը, սիրո ու հոգատարության արտահայտություն լինելով, քրիստոնեական պաշտամունքի էական մասերից մեկն է:

Ասածու Որդու՝ Հիսուս Քրիստոսի ծննդով մարդն ընդունեց ասպվածային ընծան՝ Բարձրյալի սերն ու ողորմածությունը, ինչպես նաեւ քրիստոնեական վարքի վեհ սկզբունքները: Ասածու գթառատությամբ շնորհների արժանացած մարդն էլ, փոխադարձաբար, Տիրոջն իր ընծաները պիտի մատուցի:

Հիսուս Քրիստոսը, սովորեցնելով, որ գալն ավելի օրհնյալ է, քան վերցնելը, միաժամանակ Ինքն էլ եվերեր ընդունեց: Հիշենք մոգերի ու հովվերների ներկայանալը մանուկ Հիսուսի խանձարուրին. մոգերն արժեքավոր ընծաներով, հովվերն իրենց բարությամբ ու պարզարությամբ. կամ՝ Հիսուսի՝ մի կնոջից յուրով օծվելը, ճաշկերույթների հրավերքներն ընդունելը: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն այդպես էր վարվում ամենից առաջ, անշուշտ, հասկացնելու համար, թե որն է ասվածահաճո ընծան: Ճշմարիտ ևվերը մաքուր սիրոց բխածն է, եւ ինչպես Հիսուսն Ինքն է զգուշացնում՝ «եվիրաբվություն անելիս՝ պետք չէ վաղեր հեչեցնել, հիչոյես անում են կեղծավորները ժողովարաններում ու հրապարակներում, որպեսզի փառավորվեն մարդկանցից» (Մատթ. 6/2): Նաեւ՝ ճշմարիտ ևվերն առ ետ

տուր չէ, այլ անշահախնդիր է եւ չի գրվում Ասածուց փոխարենը անհապաղ սպասալու ակնկալելով: Ասածած, որ անսահման գթաբար է ու արդարամիտ, հատուցումն ավելիով երբեք չի ուշացնում: Նա, որ անբասանելին է տեսնում, ընդունում է հոժար եւ որպես սրբով ընծայվածը եւ ոչ թե հարկադրաբար ու գրգռմությամբ գրվածը:

Ավետարանից հիշենք այրի կնոջ լումայի մասին պատմվող դրվագը: Հիսուսը Երուսաղեմի տաճարում ուսուցանելուց հետո կանգնում է գանձանակի մոտ եւ հետեւում տաճար այցելող ուխտավորներին: Նա, նրանց նայելով, Իր ասպվածային հոգով զգում էր ոմանց կեղծությունը, ոմանց ցուցամոլությունը. այսպիսիք հիմնականում նրանք էին, ովքեր շատ դրամ էին գալիս: Հիսուսի համար անընդունելի էին կեղծ սրտով, ցուցամոլ այս մարդիկ: Հանկարծ գանձանակին մոտենում է մի աղքատ այրի կին եւ շատ չնչին գումար՝ 2 լումա է գցում գանձանակի մեջ ու հեռանում: Հիսուսն զգացվում է այս առաքինի արարքից եւ աշակերտներին ասում է. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, որ այդ չքավոր այրին ավելի շատ գցեց, քան մյուսները, քանի որ ամենքն իրենց ավելորդից գցեցին, իսկ ես իր չքավորությունից գցեց ամենը, ինչ ուներ՝ իր ամբողջ ապրուստը»:

Այս ամենն անշուշտ միայն նյութական ընծաների մասին չէ: Ճշմարիտ ևվեր է եւաեւ հոգածու ձեռքի աջակցությունը, բարի խոսքն ու անգամ բարի ժպիտը: Երբ մենք պատրաստվամորեն, խոնարհ հոգով ու անկեղծ սիրով կիսում է իր ընկերոջ թե՛ որոմտությունն ու թե՛ դրրտմությունը, նա արդեն իսկ ճշմարիտ ընծա է մատուցում Ասածուն, քանի որ Տիրոջ խոսքով՝ ինչ որ զորձում ենք մեր մերձավորի հանդեպ, նույնն ուղղված է եւաեւ Ասածուն:

ԱՂՈԹՔ

Երկրպագում ու պատում ենք Քեզ, Տեր Աստված. Փառաբանում Քո երկնային գահը բարձրյալ. Անբողջ հոգով աղոթում ենք ու խնկարկում. Օնկի իջնում Քո զորության, փառի առաջ:

Դու՝ մեզ սատար, Դու՝ զորավիգ, Տեր զորավոր. Դու մեր Փրկիչ, մեզ հովանի ու մեզ պատշգամ... Քո Սուրբ Հոգով օծիր, սրբիր մեզ մեղերից. Արժանացու գալ բնակվել գահիդ մոտիկ:

Տեր զորավոր. Դու երկնային մեծ թագավոր. Դու պահպանիր ազգը հայոց. հովվիր նրան. Աջդ գլխին պատշգամ կանգնիր ու հովանի. Փրկիր նրան հալածանքից. կործանումից:

Մարիր մեղերից ու չար դավից հեռու պահիր. Օծիր Որդուդ արդար արյամբ ու Սուրբ Հոգով. Օրհնիր նրան ամեն պահիկ ու հաճիայան. Ամեն:

Եղրախաչ ՏՈՆՈՅԱՆ

«Համբառում»
Լուիզա ԲԱՍԵՆՑՅԱՆ (14 տ.)

ՀՅՈՒՍՎԱԾՔՆԵՐԻ «ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի շուրթերին
Եկեղեմն իմ տունն է կառծես,
Հայաստանի թեւերին
Ես բալլում եմ Մարդու պես:

Հայաստանի ափերին
Ես լողում եմ կեցի պես.
Հայաստանի աչերից
Թափվում եմ արցունքի պես:

Ծովինար ԲԱԼԵՌՅԱՆ
Երեւանի թիվ 161 միջն. դպրոց

ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայրենիք իմ...
Ինձ հարազատ ու բաղդր բառ,
Դու իմ հավատ եւ իմ եռանդ,
Այուն իմ վառ...
Իմ բաղդր տող եւ իմ տաք հող,
Իմ լույս, իմ երգ, իմ տիեզերք,
Ա՜խ, դու անվերջ ցավող իմ վերք,
Դու՝ սուրբ անուն, շուրթերիս դող,
Դու՝ սեր երբեք չվերծանվող...
Երկինքի իմ ջինջ եւ վառ օջախ,
Ծաղկած երկիր գարուն ժպտող...
Օ՜, հայրենիք իմ, բաղի կամ՝
Դու միշտ արեւս մեջ ես գաղկող...

Լուսինե ԴՈՒԿԱՍՅԱՆ
«Մխիթար Սեբաստացի» Դրբատանպիր

ԱՆԻ

Հազար ու մի եկեղեցի,
Հազար ու մի ցավ, կսկիծ.
Հայաստանի մայրաքաղաք,
Բազդատությամբ դու մեծ դարձանք:
Ադրել ես դու բեռ կյանքով,
Հեղեղաբարձ վայելքներով,
Առատությամբ ու լիությամբ.
Գայթակղել ես դու բշնամուն,
Ունեցել ես վերեք, վայրէջք,
Ունեցել ես հաղթանակներ,
Շատ անգամ ես դիմակայել.
Քիրտ բշնամուն դու ես մղել:
Սակայն շատ էին քո բշնամիք,
Ու դու մենակ ելար մարտի,
Հալածվեցիր ու զավթվեցիր.
Ավերվեցիր ու բանդվեցիր:
...Մնացել են ավերակներ
Քո վիթխարի մեծ դպակներից,
Որոնցով են մխիթարվում
Հետնորդներդ բեզ կերտողի:

Անահիտ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Երեւանի թիվ 145 դպրոց-վարժարան

«ՍԻՐՈ ՄՈԼՈՐԱԿԻ» հարցը

Ո՞Վ ԿԱՐՈՂ Է ԼԻՆԵԼ ՔՈ ԸՆԿԵՐԸ. Ի՞ՆՉ Է ՄՏԵՐՄՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Պատասխանել են Ն. Աղբալյանի անվ. թիվ 19 միջն. դպրոցի սաները:

Իմ ընկերը կարող է լինել միայն այն անձը, որին ես կվստահեմ լիովին: Ընկերություն ա-

«Գարուն», Իվետա ԵԼԱՎԱՍԱՐՅԱՆ (15 տ.)

ենելու համար մարդիկ պետք է պատրաստ լինեն անհրաժեշտության դեպքում պատշգամենալու միմյանց եւ դեպքերի հրաբ ճիշտ հասկանան: Չպետք է կուրորեն ընկերություն անել, այլ առիթի դեպքում, նկատելով մեկը մյուսի պսպլեներն ու սղասվելիք դժվարությունները, ընկերները պետք է նախազգուշացնեն կամ ճիշտ խորհուրդ տան միմյանց:

Ստերմությունը մարդկանց միջեւ ի հայտ է գալիս, երբ նրանք ուզենում են միանման նդպատակներ, մտահղացումներ, երբ նրանց միջեւ կա անհեսանելի, նուրբ հոգեկան կապ:

Գոհար ԵՐԻՑՅԱՆ (14 տ.)

Իմ ընկերը կարող է լինել յուրաքանչյուր ոք, ով բարի է, անշահախնդիր եւ ընկերասեր:

Ստերմությունն այն է, երբ կարող ես հանուն ընկերոջ մոռանալ քո անձնական շահը ու ճվիրվել նրան անբողջովին:

Սոսե ՍԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ (13 տ.)

Իմ ընկերը կարող է լինել այն մարդը, որն իրեն նվիրված է, բարի է, խելացի եւ հնարամիտ, նաեւ նա, ով կլրացնի իմ թերությունները, իսկ ես նրանը:

Ստերմությունն այն զգացումն է, որը մարդկանց միջեւ հաստատում է ջերմ հարաբերություններ: Հաճախ մարդիկ ստերմանում են արյունակից հարազատների նման:

Լուսինե ՄԵԼԻՔՅԱՆ (14 տ.)

Էջի պատասխանատու՝ ԱՆՆԱ ԱԼԱՅԵՆ

ԱՊՐՈՂ ԵՎ ԱՊՐԵՑՆՈՂ ԱՆՈՒՆ...

Հայ ընթերցողի գոհունակմամբ է «Պարույր Սեւակ» մեծագրությունը, որը հեղինակել է քահանայության դիպուած, որդեծնող Հաւատացեալը, Մեծագրությունը հրատարակել է «Նոր դար» հրատարակչությունը:

Սեւակի խոսքում հեղինակը լաւ է անում ինչ ասող հեռեւյալ ցնորումը. «Այս գիրքս դեռ եմ ի սեղմուռանիսի անցորդ կամի ի ընթացում 1970-ական թւականներս մինչեւ տղայության հանձնելու ժամը». Շատ նանկալով ինձնախոստովանանքը զուարճացրեց նոյն է, որ գրածս այս դժուարին կամում անենց շատ զգացել է Պ. Սեւակի մեր կարդալու կարիքը, ասի որ Սեւակի մնանեմն են, որ դատմում են լույս եւ ոգի, բոլորի մեջ խոսող, բոլորի հեռ զուգող մի հաւաքաս ու մեծերն ձայն, որոնց տպաւոում եւ որոնց պատրաստում են:

«Պարույր Սեւակ» մեծագրությանը զուարճացեցը մեկ անգամ եւս հինգնորոգեն է ա մեսաստեղի այն իրողությունը, որ մեծերի ժամանակը երբեմ չի վերանում:

Զուարճացեցնում հանդերձ փաստաբանությունով առաջադրելի է դատնում, որ Սեւակն ասողել ու ասողում է թե որոնց զուարճանք լաւագոյնը, թե որոնց զուարճանք զուրկ ծնունդ խորհրդատու եւ թե որոնց իր տարեկիցը ու կրտսեր քառեկամներն առած ու անելիք զորեցը գնահատող ու արժեւորող. Լինելով դատմության եւ անցյալի ոսկե եռակ շատ զարմանալորելը Սեւակն ասաղին հորեղն իր օրերի եւ իր ժամանակի ծանողն էր:

Զուարճանքեցը Սեւակի ասղած կամին եւ ասեղնաղործության գաղտնիքներն ու եղեւէղեր ընդհանապես մեկնում ու բացահայտում է տվյալ դատաբանի հասատակական-հարմանական լայն գեղատաբանի վրա յիսատականքներով կամ յցատաղանիով խորհրդանիկ հասատակարի հարթությունների ու անհարթությունները. Խիստ, սակայն անհաստ խոսք է ասում այդ ժամանակների գրական բարեր ու գրականը մեծրերող ոնձների ասնյությանը: 1950-1960-ական թվականներն դժվարագույնները եղան, երբ ամենեւ գլուխ բառեղացնեց մահացու միդկությունը եւ գրական կամին եռաբեկեց սեւեռական յաջախիրներին ու ծաւալկեց: Սիա այդ գոռ միդկաղղում Սեւակը կամի ու հանճարկությունն ունեցավ դատնանլու ոչ միայն ավանդյա շարունակող ու նորոգող, այլեւ նոր ավանդյա ծեւավորող ու ստեղծող:

Գրականագետի խորին հանդուցումով Սեւակն առաջադրում է գրականության դատանդյան ամենամեծ փոլով արձաանդրված բառաքեսն տոնմերի հիմնական վերանայման ուղին:

Դ. Գասպարյանց ընթերցողին նուրբ դիտակաղանքներ հանդուցում է, որ վերոնշալ կողնմնորոնումը դատանական չէր Սեւակի գեղագիտության մեջ, այլ այն սաղմնային վիճակում առկա է եղել բանաստեղծի առաջին դարի 1941-42 թթ. գրած բանաստեղծություններում եւ նանանկնում. եվ Սեւակի գրական վերելքն էլ սկսվեց մանանական բաղանկողմանի առաջնեցանքի հատատաբանական գրական մակարդակ ատատիվելու եւ ստեղծագործության ստեղծելու անհատականության գիտակցումից:

Սեւակի ձայնը հնչեց գրական «Ներանկանդության» ու մեր հաւաքատության դեռ գրական կերդերի եւ այն թյուր դատնանքներին դեռ, ինչպէ իր ժամանակի ոտեղանի հանանում էր «գնդեցնիկ սուտի» խաբեությանը:

Գրականագետը հիմնական վերդությունով է եզեռակում Սեւակի ստեղծագործության հոգեւոր եւ մնայուն ակունքները, նրա ոտեղանի եւ բանաստեղծական ծնունդության բաղադրիչները ասելիքը:

Խորությամբ բացահայտելով են Սեւակ բանաստեղծի կրած ստեղծագործական ազդեցությունները ու անդրադարձներ իր հոգեւոր հայրերի ու հոգեղեղարձերի, նաեւ ժամանակակից ստեղծագործողների հետ (Սեւակ-Նարեկացի, Սեւակ-Չարենց, Սեւակ-Մայակովսկի, Սեւակ-Էլիոտ, Սեւակ-Սեզերպարտ):

Հետաքրքիր ուշադրավ է «Պարույր Սեւակը եւ լաւիսանդիկյան ոտեղանի» բաժինը, որում գրական կոկնդեր փաստերով ու հանմանությունների վերհանվում է սեւակյան ոտեղանի վրա լաւիսանդիկյան խոտորագույն բաղաստեղծներ Ուլրեն Դարիոի եւ Շանգանիկի ունեցած նկատելի գեղագեղական ազդեցությունների լայն տրեղտորը:

Աշխատությունում ուսաշատոնեն նեղաբաղաված է նաեւ Սեւակ թարգմանիչը ընդ ոռում նշելով, որ թարգ է հեռագտոնցների կողմից թեռազանաչվում բանաստեղծի գրական գործունեության այս ընդարձակը. ինչի որ գեղարեստական թարգմանությունը Սեւակի նախաստեղծությունների մի ծանրակշիռ կողմն է:

Գրի կարեւոր ու շահեկան արժանիքներից է այն, որ Սեւակի ոտեղանի փոխկապակցված է մեր կանանդանի եւ. ժամանակաշրջանի, եւ նաեւ ադրաբ անձնական կյանքի լայն հանանակների վրա բացահայտելով այն ամենը, անգամ այն փոքրիկ դեղերն ու մանրամասները, որոնք նուազել կամ խաղնդոտել են բանաստեղծի անձի ու կեանքանքը:

Վերջաբանում գրանանգանգ Դ. Գասպարյանը դասել խոսք է ասում նոանց հասցեին, ուրեր անհանդատոնդանան մթնոլորտ էին ստեղծել բանաստեղծի շուրջ հեռեղով, որ այդ գոռ միդկաղաց ստեղծողներ Սեւակի ֆեդեկանան բաղանկությունից հետո ապեռա չէին ճգնելու իրենք հրեցնդոց ավելիկ երեւալու, որ ոլնդի մոգակերեն մեծի հեռ ընդլայնեին իրենց հոգեւոր կյանքի թթվաձի տարողությունը:

Գրանանգեցի որոշ գնահատականներ նեղաբ եւ մոտիկ անցյալի հայ գրական կյանքի ասաղնորների ու ոլեկանաների հասցեին գուցե չափի չ ավելի խիստ են, սակայն այդ որ անատոց վիճակում է գտնվում հանդատության երեկեա եւ այսօրեա գրական հոգեւոր կյանքը, անտարակուսելի եւ անմտելի ճշմարտությունն է:

Որոնց ասպածի ամփոփում ընդգծենք, որ «Պարույր Սեւակ» մեծագրությունը բարձրաժեք եւ մնայուն գործ է. Հեղինակին մեծապես հաղորդել է ստեղծել XX դարաւելի խոտորագույն հայ բանաստեղծի կենդանի ոգեղեն կերարտը որոնց գրական-ծեւաբարյալի հագվարտ երեւալը իր հոգու ողջ նեռեակ ընթացքով տեղաստվարյունների ու մանրցնդացությունները:

Գրականագետ Դ. Գասպարյանը նեռկա մեծագրությամբ առավել ամրոզացնում է 1940-70-ական թթ. խորհրդանիալ գրականության ոլանդությունը գրական իսկական ու կեղծ արժեքներով, օրինաչափություններով, հակասություններով ու տագնապներով լցնելն:

Հուսով եմ, որ վաստակաւոր գրականագետի բեղուն գրիչը կշարունակի դեռեւս լոյսնել Սեւակյանասնանը, ինչպես նաեւ մեր գրական անդաստանի այլ մեծերի ծգգիտ ու հաստատուն «տեղադրումը» թե իրենց ժամանակի եւ թե մեծ ժամանակի հավերժականության վրա:

ԱՐՄԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
Պատմ. գիտ. թեկնածու

Ի. ՔԱՀԱՆԱ ԺԻԼՈՎ

ԻՆՉ ԵՆ ԱՍՈՒՄ ՆԵՂԱՆԱՎՈՐ ՄԱՐԴԻԿ ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻ ՄԱՍԻՆ

Սկիզբը թիվ 3, 4, 6, 7

Ս. Գրի մեծ հեղինակության ասելն խոնարհելն է նաեւ մեր ժամանակի նամանար ընկանը, Մեզանի գիտությունների թաքանիրական հոլեցի երկրաբանության դրեթեառ Ի. Զրաւոց Գալեն, որը հաւատում է, որ Ս. Գիրն աստվածային հայտնություն է: Մեզ հանար հեռաւորիր են նոա հեռեալ խոսքերը. «Ամեն որ Ս. Գիրը գրված չէ մարդկանց ոյսմնություն եւ բնական գիտություներ ուսուցանելու նպատակով, այլ ի պրքանն նպատակեցնելն է ժամանակակից հեռացությունների արդյունքներին անհանգիտ արեւելյան ժողովուրդների հանար. ուստի բնագիտության վերաբերող նյութերի ասարյան ելքում պետք պիտի լիներ հանապատանելու հանար այն հանգամանքներին, որ հստակ են նանց, ում հասցեագրված է խոսքը: ժամանակակից հեռացությունների արդյունքներին հասնելու հնարավորությունը ընդհանրապես հայրոց դարերի մարդկային բանականությանն ու միտքաստությանը. Ուստի Ս. Գիրը եւ գիտությունը ընդհանուր են զուգահեռ ուղիներով: Մարդկային բանականությանը մատչելի հարցերը դասվածում են իր իսկ դերերին, մինչդեռ Ս. Գիրը մեկնաբանում է մարդու բնության բարդական եւ հոգեւոր կողմերը, որոնք բանականությունն ի զորու չէ լուծել առանց կողմնակի օգնության:

Ինչ վերաբերում է Աստվածաշնչի դասական գրերի հավաստիությանն ու արժանահավատությանը, առա ա.մեՆօրյա հայտնագործությունները հակված են վավերացնելու դրանք: Վերջերս եգիպտոսում, Պալեստինում եւ արեւելյան մյուս երկրներում կատարված ուսումնասիրությունները հաստատեցին հինկդակարանյան փաստերի նույնիսկ ամենամանրամասների անհերքելի ճշգրտությունը:

Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին ամենքող հինկդակարանյան մարգարեությունների (որոնք կանխագուշակել են նոա հայտնվելուց դարեր առաջ, ինչպես նաեւ ազգերին ու հասկանալու հեռանկար վերաբերող մարգարեությունների կատարումը հանդիպ կերոով ապացուցում է, որ այս մարգարեական խոսքերը հնչել են աստվածային մեծագնացի նեղգրությամբ: Մեկնվեն Ս. Գրի վենանգույն բառաբանությունները կարող է ինչ խոքեալ արդյունք լինել: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի եւ նոա առաքյալների վարդապետության իր մեջ կրում է աստվածային ճշմարտության դրոշմը»:

Գրեմիդի Ռազմավորական դիտարանի արեւգանկյունի բաժնի վարիչ, բազմաթիվ աստղաբանական աշխատությունների հեղինակ է. Վ. Մաուներեն ասվում է հետաբրվում Ս. Գրով, որ մեջերս հայտարարեց «Աստվածաշնչի աստղաբանությունը» խորագրով մի գիրք: Իր «Աստվածաշունչը եւ աստղաբանությունը» ծաւռում անգլիացի գիտնականը մեծ հաւաստվորն ու հանդգնած հիստնական, բաբանայտորեն հայտարարեց. «Ս. Գրի առաջին տողերում շատադրված ճշմարտությունը «Ի սկզբանն Աստված ստեղծեց երկինն ու երկիր», հանդուսնում է բովանդակ գիտության, ինչոցես եւ բովանդակ կրոնի հիմք»:

Աշխարհագրաեսներից հիշատակենք նոր ժամանակների մեծագույն գիտնական, ակադեմիկոս **Կարլ Ռիտտերին (1779-1859)**, որը Ս. Գրի էջերում հոլովանկող երկնանիվ լույսի խոնարհ մեծարողն էր: Նաեւ ամենեւ ուղեկցում է գրությունը Աստվածաշունչը, եւ այն տողերը, որոնք նա կարեւոր էր հանարում, ընդգծում էր կամ էլ գրում գրի առաջաբերի կամ վերջաբերի վրա: Կարծում եմ, որ սովորական գրերի օրինակով Աստվածաշունչում ընդգծումներ կամ գրառումներ անելը հիշս չէ: Պարադոքս կարելի է դուրս գրել ուշադրավ տողերը կամ հատվածները առանձին թղթի վրա եւ դրանք Ս. Գրի մեջ: Այս գրառումները եզրափակվում են հեռեալ խոսքերով. «Սեռեմ զոր չեկաքեմ այս աշխարհ, որ հաստնանում եմ այն աշխարհի համար»:

Իրենց գիտական աշխատությունները բնախուզվելիներն հարում են բժիշկները. որոնց թվում հիշատակենք անգլիի մանկաբարձ եւ միտրոլոգ **Ջեմս Յունգ Սիմփսոնին (1811-1870)**: Նա գիտության մեջ իր անունը հաստեղծագրել է դիտոնիոնի անգզայացնող ազդեցությունը հայտնաբերելու եւ վիարուսական ոդակիցկայուն գերմանական ոդանգությունը հայտնաբերելու եւ վիարուսական ոդակիցկողմից գրված Սիմփսոնի կենսագրությունում նշվում է, որ բժիշկը հաստատելով էր Ս. Գրին վկայելիս մինչեւ մեր դեռ ասում է. «Ես ոչ ուրեմն Ս. Գրի ամբողջ նշանակությունը հասկանալ չեմ կարող հորեցել եւ ծանանվանդ հասնել բարոյական զգացմունքի եւ կյանքի այնքիսի վեհության ու մարդասիրության, ինչպիսին ոյարուկանում է Քրիստոսի վարդապետությունը: Սնհիար է ղգալ, որ այն այս աշխարհից չէ: Հավատալով, որ Քրիստոսի վարդապետության հիմնական իդեալը իր անհասությունը կարդի հաչեբեռ եւ Աստծո հեռ նեռիկ հաղորդակցության միջոցով հավիտենական կենդանի գործի խաղաղություն փնտրող հոգիների վրա, ասեւ ոչ մի ոոոդ չեմ կարող տարակուսել, որ այս ուսումնիրեն միանկած է լինել իրեւ անմար փարոս մեր ազաքրնքացի ուրադոտ ոչ ճանապարհին»:

Շարունակելի

Թարգմանությունը ուսուցեցին՝
Գրիգոր Դարբինյանի
Ավետ Ավետիսյանի

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լուսավական երկաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դասավարակության եւ քարոզության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Սստղիկ Սամմբալյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ Հ. Վաղարշապատ, ԲՊՔԿ
Հեռախոս՝ (0+31) 56780, 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստորագրված է 16.5.2002 թ.
Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ: